

როგორ ვპბრძოლოთ აზიურ ფაროსანას

გვ.7

გასული წლის შემოდგომაზე დასავლეთ საქართველოში გავრცელდა ახალი ინვაზიური მავნებელი, რომელმაც მნიშვნელოვანი ზარალი მიაცენა სოფლის მეურნეობას. განსაკუთრებით კი თხილის მოსავალი დააზიანა.

ქართული აგრონარმობა

გვ.11

დღეისათვის საქართველოში 500-ზე მეტი ჯიშია აღწერილი და რაოდენობის მხრივ ჩვენს ქვეყანას მსოფლიოში კონკურენტი არ მოეძებნება. ვაზის სახელები ისტორიულადაა ჩამოყალიბებული ყურძნის გარეგნობისა და მისი სხვადასხვა თვისების მიხედვით, თუმცა უმეტესობის ეტიმოლოგია ვერ დგინდება.

ნიადაგის კვლევა

გვ.13

ნიადაგის სრულყოფილი ანალიზი უხვი მოსავლის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი წინაპირობაა. ვინაიდან, ყველა სასოფლო-სამეურნეო კულტურისთვის აუცილებელია ნიადაგის განოყიერება და მცენარის უზრუნველყოფა საკვები ელემენტებით, საჭიროა წინასწარ ვიცოდეთ კონკრეტულად რომელი აგროქიმიკატებით და რა დოზით უნდა გავამდიდროთ ნიადაგი.

ვიზიტი საუდის არაბეთში

გვ.2

სოფლის მეურნეობის მინისტრი, ქართულ დელეგაციასთან ერთად, საუდის არაბეთის დედაქალაქ რეადში ოფიციალური ვიზიტით იმყოფებოდა.

ქართული ღვინო

გვ.4

ტოკიოში საერთაშორისო გამოფენა „Wine and Gourmet Japan 2017“ გაიმართა, სადაც ღვინის ეროვნული სააგენტოს ორგანიზებით 14 ქართული ღვინის კომპანია იყო წარმოდგენილი.

ქართული ჩაი

გვ.5

კოოპერატივმა „ზოდის ჩაი“ პროგრამის „ქართული ჩაი“ ფარგლებში, იმერეთის რეგიონში 9.05 ჰა ჩაის პლანტაციების რეაბილიტაციის სამუშაოები დაიწყო.

კენკროვანი კულტურების კოტენსიალი

გვ.6

მრავალწლოვანი ხეხილის და მათ შორის კენკროვანი კულტურების მხარდამჭერ პროგრამებზე სოფლის მეურნეობის სამინისტროს სოფლის მეურნეობისა და სურსათის დეპარტამენტის უფროსი თენგიზ კალანდაძე საუბრობს.

ტყემლის აგროტექნოლოგია

გვ.14-15

ტყემალი (P. cerasifera, სინონიმი P. divaricata Ldb.), ქლიავის გვარის ერთ-ერთი შემადგენელი სახეობაა, რომელიც აერთიანებს ერთმანეთისაგან მკვეთრად განსხვავებულ ტყემლის და ალუჩის ფორმებს და ჯიშპოპულაციებს.

სიახლეები

საქართველოს სოფლის მეურნეობის მინისტრი ლევან დავითაშვილი, ქართულ დელეგაციასთან ერთად, საუდის არაბეთის დელეგაციას რეალში ოფიციალური ვიზიტით იმყოფებოდა

საუდის არაბეთის სამეფოს გარემოს დაცვის, წყლისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრთან, მის აღმატებულმა აბდულ რაჰმან აბდულ მოჰმენ ალ-ფადისთან გამართულ შეხვედრაზე, საქართველოს სოფლის მეურნეობის მინისტრმა, ლევან დავითაშვილმა საუდის არაბეთთან სოფლის მეურნეობის მიმართულებით თანამშრომლობის გააქტიურებაზე ისაუბრა, რაც ორ ქვეყანას შორის სავაჭრო-ეკონომიკური ურთიერთობების გაღრმავებას შეუწყობს ხელს. ლევან დავითაშვილმა კოლეგას ინფორმაცია მიანოდა ქვეყანაში აგრარული მიმართულებით განხორციელებული რეფორმების შესახებ და ყურადღება რეგიონში თავისუფალი სავაჭრო რეჟიმების ამოქმედებაზე გაამახვილა, რაც საქართველოს საშუალებას აძლევს იყოს რეგიონული ჰაბი და ხელი შეუწყოს სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის ტვირთბრუნვის გაუმჯობესებას. შეხვედრაზე საუდის არაბეთის მინისტრი საქართველოდან საუდის არაბეთში ცოცხალი ცხოველის ექსპორტის, ასევე ხორცის, მშრალი ხილის, თაფლის და სასმელი წყლის ექსპორტის განხორციელებით დაინტერესდა.

საქართველოს სოფლის მეურნეობის მინისტრი ლევან დავითაშვილი საუდის არაბეთის სამეფოში ოფიციალური ვიზიტის ფარგლებში, საუდის არაბეთის სურსათისა და მედიკამენტების უწყების აღმასრულებელ დირექტორს, ჰიშამ ბინ საად ალი-ჯადაფის შეხვდა. შეხვედრაზე ლევან დავითაშვილმა სურსათის უვნებლობის, ვეტერინარიისა და მცენარეთა დაცვის მიმართულებით საქართველოში არსებულ მდგომარეობაზე ისაუბრა. საუდის არაბეთის მხარე, საქართველოდან ექსპორტის წახალისებისა და გამარტივების მიზნით, პირუტყვის ვეტერინარული საკარანტინო პუნქტების მონაცემების უზრუნველყოფით დაინტერესდა.

ლევან დავითაშვილის განცხადებით, საუდის არაბეთი სპარსეთის ყურეში ყველაზე დიდი ქვეყანაა და ქართული სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციისთვის მნიშვნელოვანი ბაზარია.

„საქართველოდან საუდის არაბეთში უკვე ხორციელდება ცოცხალი პირუტყვის ექსპორტი. მნიშვნელოვანია, განხორციელდეს გადამუშავებული პროდუქტის ექსპორტიც, რადგან საქართველოში მეტი დამატებითი ღირებულება შეიქმნას. შეხვედრაზე შეთანხმდით საქართველოდან დაკლული ცხვრის ხორცის ექსპორტის განხორციელების საკითხზე. საჭიროა გარკვეული პროცედურების გავლა, ჩვენი სასაკლაოების სისტემის აღიარება, რომ ორგანიზებულად მოხდეს ექსპორტის განხორციელება საუდის არაბეთის მიმართულებით. ერთობლივი საკარანტინო ზედამხედველობის შესახებ მიღწეული შეთანხმება ბიზნესსექტორის წარმომადგენლებს გაუადვილებს ოპერირებას, რაც საქართველოდან საუდის არაბეთის მიმართულებით აგროსასურსათო პროდუქტის ექსპორტის მრდას მნიშვნელოვნად შეუწყობს ხელს“, - განაცხადა ლევან დავითაშვილმა.

2016 წლის მონაცემებით, საქართველოდან საუდის არაბეთში ექსპორტირებულია 7.7 მლნ აშშ დოლარის ღირებულების აგროსასურსათო პროდუქცია. 2015 წელთან შედარებით, ეს მონაცემი 68%-ითაა გაზარდილი. 2016 წელს მთლიან აგროსასურსათო ექსპორტში საუდის არაბეთის წილი 1.1%-ს შეადგენს. 2016 წელს, საქართველოდან საუდის არაბეთში ძირითადად ექსპორტირებულია ცოცხალი ცხვარი, მსხვილფეხა რქოსანი პირუტყვი, თხილი, თივა, უალკოჰოლო გაზიანი სასმელები, მინერალური წყლები და სხვა.

საუდის არაბეთში ვიზიტის ფარგლებში, შეხვედრები გამართა საუდის არაბეთის სავაჭრო პალატების გაერთიანების გენერალურ მდივანთან, დოქტორ საუდ ალ მაშართან და ბიზნესსექტორის წარმომადგენლებთან.

ბიზნესსექტორის წარმომადგენლებმა ქართულ დელეგაციასთან შეხვედრაზე საჭირო გზით ტვირთბრუნვის გააქტიურების და პროდუქციის დივერსიფიკაციის მნიშვნელობას გაუსვეს ხაზი.

აღნიშნულ შეხვედრას სოფლის მეურნეობის და სურსათის უსაფრთხოების კომიტეტის თავმჯდომარე მაჯედ ჰამად ალ ხამსი ესწრებოდა. როგორც კომიტეტის თავმჯდომარემ აღნიშნა, ქართული ცხვრისა და ცოცხალი საქონლის ექსპორტი საუდის არაბეთში უკვე ხორციელდება, მარკეტებში უკვე გამოჩნდა დაფასოებული ქართული ხორციც.

არაბული მხარის მხრიდან გამოითქვა მზადყოფნა, კვლავ აქტიურად გაგრძელდეს მუშაობა მაღალხარისხიანი ქართული პროდუქტის არაბული ქვეყნების ბაზარზე დამკვიდრების მიმართულებით.

სოფლის მეურნეობის მინისტრის, ლევან დავითაშვილის განცხადებით, საუდის არაბეთში ბოლო პერიოდში ცხვრის ექსპორტის მაჩვენებელმა 100 ათასი სული შეადგინა, ხოლო მსხვილფეხა რქოსანი პირუტყვის ექსპორტმა - 2 ათასი სული. მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ საქართველოს აქვს პოტენციური გასამზავლოს აღნიშნული მონაცემები.

ქართულ დელეგაციას, მინისტრთან ერთად, საქართველოს საგანგებო და სრულუფლებიანი ელჩი საუდის არაბეთის სამეფოში, ბაფრენის სამეფოში, ომანის სასულთნოსა და იემენის რესპუბლიკაში გიორგი ჯანჯღავა, საქართველოს სოფლის მეურნეობის მინისტრის პირველი მოადგილე ნოდარ კვრესელიძე და სურსათის ეროვნული სააგენტოს უფროსი ზურაბ ჩეკურაშვილი წარმოადგენენ.

ფსტის ბაღების გაშენება საქართველოში

სოფლის მეურნეობის მინისტრმა, ლევან დავითაშვილმა კახეთში, იორმულალოში ფსტას ნერგების დარგვაში მიიღო მონაწილეობა.

ფსტის ბაღების გაშენებას საქართველოში უცხოური კაპიტალით შექმნილი საერთაშორისო საინვესტიციო კომპანია „არიკ ჯგუფი“ ახორციელებს.

„საქართველოს აგროკლიმატური პირობები ფსტას ნარმოების შესაძლებლობას იძლევა. ფსტა ერთ-ერთი ყველაზე ძვირადღირებული და მსოფლიო ბაზარზე მოთხოვნილი კაკლოვანი მცენარეა. მნიშვნელოვანია, რომ ჩვენ შეგვიძლია გავხდეთ ამ პროდუქტის მსხვილი მწარმოებელი და შემდეგ ეტაპზე კი ექსპორტიორი ქვეყანა“, - განაცხადა ლევან დავითაშვილმა.

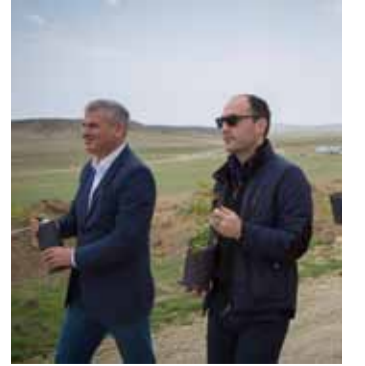
აღსანიშნავია, რომ ფსტა საკვები მრეწველობის გარდა, ფართოდ მოიხმარენ ფარმაცევტულ წარმოებაში.

ლონისძიების ფარგლებში, კომპანიამ „არიკ ჯგუფი“ მემორანდუმები გააფორმა საპარტნიორო ფონდსა და სოფლის მეურნეობის სამეცნიერო-კვლევით ცენტრთან. სოფლის მეურნეობის სამინისტროს სამეცნიერო-კვლევით ცენტრთან გაფორმებული მემორანდუმი ითვალისწინებს ერთობლივი სამეცნიერო სამუშაოების ჩატარებას მევენახეობა-მეხილეობის, ნიადაგის ნაყოფიერების კვლევის, მცენარეთა დაცვის სფეროებში. ასევე, სამეცნიერო კვლევითი ცენტრისა და „არიკ ჯგუფის“ ბაზებზე მოხდება ახალგაზრდა სპეციალისტების გადამზადება და მათ რეგულარულად ჩაუტარდება სემინარ-ტრენინგები. მემორანდუმის ფარგლებში მოეწყობა სადემონსტრაციო ნაკვეთიც.

კომპანია „არიკ ჯგუფი“ საქართველოში 2012 წლიდან ახორციელებს საინვესტიციო პროექტებს სოფლის მეურნეობის, საკვები ინდუსტრიის, ეკოტურიზმისა და მშენებლობის მიმართულებებით. კომპანიას დაგეგმილი აქვს 1000 ჰექტარზე ახალი, ადგილობრივ კლიმატზე მორგებული ფსტის პლანტაციის გაშენება.

აღნიშნულ ღონისძიებაში მონაწილეობა მიიღეს მთავრობისა და ბიზნესსექტორის წარმომადგენლებმა,

მოხალისეებმა (Youth Voice, FLEX და სხვები), სოფლის მეურნეობის სფეროში მოღვაწე მეცნიერებმა და სტუდენტებმა.

ქართველმა ფერმერებმა გადაზიდეს ჩინეთის რესპუბლიკაში გაიარეს

სოფლის მეურნეობის სამინისტროს სამეცნიერო-კვლევითი ცენტრისა და კომპანიის „ჰუნანი“ სოფლის მეურნეობის ჯგუფის ერთობლივი მასშტაბური პროექტის „სასათბურე ბოსტნეულის წარმოება“ ფარგლებში, ქართველმა ფერმერებმა გადაზიდეს ჩინეთის რესპუბლიკის ჰუნანის პროვინციაში გაიარეს. ერთთვიან ტრენინგში 30 ქართველი ფერმერი და დაინტერესებული პირი იყო ჩართული.

ფერმერმა სერგო გოფოძემ 12 დღიანი ტრენინგი 2016 წლის დეკემბერში რუსთავსა და მარნეულში, 1 თვიანი გადაზიდება კი 2017 წლის აპრილში ჩინეთის რესპუბლიკაში გაიარა.

ფერმერს დასავლეთ საქართველოში, ხონის რაიონის სოფელ გოჩა ჭიხაიში საკუთრებაში 1500 კვ/მ ფართობის სასათბურე მეურნეობა აქვს, სადაც 3 წელია სხვადასხვა სახეობის ბოსტნეული კულტურები: პომიდორი, კიტრი, ბადრიჯანი, ბულგარული წიწაკა და მწვანელი მოჰყავს. ღია გრუნტზე კი, ერთწლოვანი ბოსტნეული კულტურები: საზამთრო, ნესვი, კარტოფილი, სტაფილო, ჭარხალი, კომბოსტო და სიმინდი მოჰყავს. სერგო გოფოძე 40 ჰექტარ ჩაის პლანტაციას და პირველადი გადაამუშავებელი ჩაის ფაბრიკასაც ფლობს.

სასწავლო კურსი ბოსტნეული კულტურების მოვლა-მოყვანა-შენახვის თანამედროვე ტექნოლოგიებს, ბოსტნეულის გადამამუშავების, ტრანსპორტირებისა და მარკეტინგის საკითხებს, ასევე, მავნებელ-დაავადებათა წინააღმდეგ ბრძოლის ღონისძიებებს, მზის სათბურების მშენებლობის სპეციფიკისა და მართვის საკითხებს მოიცავდა.

„საქართველოს კლიმატური პირობები თითქმის ყველა რეგიონში იძლევა იმის შესაძლებლობას, რომ ბოსტნეული ვანარმოთ სასათბურე პირობებში. ეს ქვეყნისთვის ძალზედ მნიშვნელოვანია, გამომდინარე იქიდან, რომ ხდება ძალიან დიდი რაოდენობის სოფლის მეურნეობის პროდუქტების იმპორტი ჩვენი მეზობელი ქვეყნებიდან, მაშინ როდესაც ჩვენ შეგვიძლია თითქმის ყველა რეგიონში, სასათბურე პირობების გათვალისწინებით, ვანარმოთ ბოსტნეული კულტურები ენერგოდამზოგველი ტექნოლოგიების გამოყენებით.“

აღნიშნული პროექტი არის მრავალკომპონენტური. მთავარი კომპონენტი გახლავთ ფერმერების სწავლება-კონსულტირება და ახალი ტექნოლოგიების გაცნობა. ტრენინგები უმნიშვნელოვანესია, გამომდინარე იქიდან, რომ ის ტექნოლოგიები, რომლებიც უნდა დაინერგოს ბოსტნეული კულტურების პროდუქტიულობის ამაღლების, ჭიშების შერჩევის, მავნებელ დაავადებათა წინააღმდეგ ბრძოლის ღონისძიებების გატარების, ასევე, სათბურის მშენებლობის მენეჯმენტის და სხვა ღონისძიებათა მიმართებაში, ფერმერებს დაეხმარებათ მომავალში საქართველოში ბოსტნეული კულტურების სასათბურე პირობებში გამოყვანაში“, - აღნიშნა სოფლის მეურნეობის სამეცნიერო-კვლევითი ცენტრის დირექტორმა, ლევან უჭმაჭურიძემ.

ლევან უჭმაჭურიძემ კომპანიასთან „ჰუნანი“ 2 წლიანი თანამშრომლობის შედეგების შეჯამებისას განაცხადა, რომ პროექტმა გაამართლა, რადგანაც ტრენინგის ყოველ მომდევნო ეტაპზე დაინტერესებულ პირთა რიცხვი მუდმივად იზრდება.

„პირველი შედეგები უკვე სახეზეა, იმდენად რამდენადაც დაინტერესება ამ ტრენინგების და ზოგადად ამ ტექნოლოგიების მიმართ ძალზედ დიდია. ეს ის ტექნოლოგიაა, რომელიც შედარებით ახალია საქართველოსთვის, კერძოდ ეს არის ბოსტნეული კულტურების მავნებლებისა და დაავადებების მიმართ გამძლე სხვადასხვა საძირებზე მყნობა“, - განაცხადა ლევან უჭმაჭურიძემ.

„აღნიშნული ტრენინგები საკუთარი მეურნეობის განვითარებისთვის სასარგებლო და უმნიშვნელოვანესი იყო. დიდი ინტერესი გამოიწვია მზის სათბურების სპეციფიკამ, რომელზეც ინფორმაცია სემინარზე მივიღე. პირველ ეტაპზე დაუჭერებლად მიმაჩნდა ბოსტნეული კულტურების მოყვანა მხოლოდ მზის ენერჯის დახმარებით, წლის ისეთ პერიოდში, როდესაც გარე ტემპერატურა -9 გრადუსს აღწევს. რეგულარულად ვსტუმრობდი სოფელ შულავერში სოფლის მეურნეობის სამეცნიერო-კვლევითი ცენტრის ბაზას და ვაკვირდებოდი მზის სათბურებში მიმდინარე პროცესებს. არსებულმა სურათმა დამარწმუნა იმაში, რომ დასავლეთ საქართველოს კლიმატური პირობებიდან გამომდინარე, შესაძლებელია მზის სათბურების დანერგვა ჩემს მეურნეობაში, რაც დამეხმარა ბოსტნეული კულტურების წარმოებით კონკურენტუნარიანი ვიყო წლის არასეზონურ პირობებში“, - აღნიშნა სერგო გოფოძემ.

ჩინეთის რესპუბლიკაში ქართველი ფერმერები სოფლის მეურნეობის საერთაშორისო გამოფენებს დაესწრნენ, სადაც ადგილობრივ კომპანიებთან და ფერმერებთან კონტაქტები დაამყარეს. პროექტის მონაწილეებმა ჩინეთის რესპუბლიკის რამდენიმე პროვინციაში ბოსტნეული კულტურის წარმოების კომპანიები და მათი ბაზები დაათვალიერეს; პრაქტიკული, სავლელ სწავლების დროს სათბურებსა და სადემონსტრაციო ნაკვეთებზე მიმდინარე კვლევებსაც გაეცნენ. როგორც ტრენინგის მონაწილე სერგო გოფოძე აღნიშნავს, ჩინეთის რესპუბლიკაში სტუმრობის დროს, საკუთარი ბიზნესის განვითარებისთვის უამრავი ახალი კონტაქტი და პარტნიორი შეიძინა, რაც მნიშვნელოვანია მისი მეურნეობის გაფართოებისთვის.

„მზის სათბურები სიახლე გახლავთ ჩვენი აგრო-სფეროსთვის და ჯერ-ჯერობით არ გვყავს მზის სათბურების როგორც მშენებლობის, ასევე მისი გამართული მუშაობისთვის შესაბამისი კვალიფიციური კადრები. აქედან გამომდინარე, გადავწყვიტე, მონაწილეობა მიმეღო სასწავლო ტრენინგში, რომელიც ჩინეთში, ჰუნანის პროვინციაში გაიმართა. აღნიშნულმა ტრენინგმა საჭირო ცოდნა და გამოცდილება მომცა მზის სათბურებში ბოსტნეული კულტურების მოვლა-მოყვანის ტექნოლოგიების მიმართულებით. ტრენინგში მონაწილეობით მიღებული გამოცდილება დამეხმარება როგორც მე, ასევე ჩემს ირგვლივ მყოფ უამრავ ფერმერს დანერგოს მზის სათბურები საკუთარ მეურნეობაში, რაც,

საბოლოო ჯამში, გამოიწვევს შიდა ბაზარზე იმპორტის ჩანაცვლებას ადგილობრივი პროდუქციით“, - განაცხადა სერგო გოფოძემ.

აღსანიშნავია, რომ ჩინეთის რესპუბლიკაში ქართველი ფერმერების უკვე მეორე ჯგუფი გადიოდა სასწავლო კურსს. პირველ ეტაპზე, ამავე პროექტის ფარგლებში, 23 ფერმერი გადაამზადდა. ტრენინგი ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკის ვაჭრობის სამინისტროს ფინანსური მხარდაჭერით ხორციელდება.

კომპანიის „ჰუნანი“ სოფლის მეურნეობის ჯგუფის მხარდაჭერით, ბოსტნეული კულტურების მოვლა-მოყვანის ტექნოლოგიებზე, საქართველოში 8 სასწავლო კურსი გაიმართა, რომლის ფარგლებშიც 400-მდე ფერმერი გადაამზადდა.

ამავე პროექტის ფარგლებში, მარნეულის მუნიციპალიტეტის სოფელ შულავერში, ჰუნანის სოფლის მეურნეობის ჯგუფის მიერ კვლევითი ცენტრის კუთვნილ 5 ჰექტარამდე მიწის ფართობზე მზის და ერთსივრცეანი 6 დიდი და 27 პატარა სათბური აშენდა, რომლებიც სამეცნიერო-კვლევითი დანიშნულებისაა.

პროექტის პირველი ფაზა 2017 წლის ნოემბერში მთავრდება, უკვე მიმდინარეობს მოლაპარაკება მეორე ფაზაზე, რომელიც ასევე 2 წლის განმავლობაში გაგრძელდება და მთავარ კომპონენტად კვლავ რჩება ფერმერების და დაინტერესებული პირების გადაზიდება, როგორც საქართველოში, ასევე ჩინეთის რესპუბლიკაში.

ქართული ღვინო

ქართული ღვინის წარდგენა იაპონიაში

იაპონიის დედაქალაქ ტოკიოში საერთაშორისო გამოფენა „Wine and Gourmet Japan 2017“ გაიმართა, სადაც ღვინის ეროვნული სააგენტოს ორგანიზებით და იაპონიაში საქართველოს საელჩოს მხარდაჭერით, ქართული ღვინის 14 კომპანია იყო წარმოდგენილი.

გამოფენის ფარგლებში, სპეციალური ღონისძიება, სემინარი-დეგუსტაცია „საქართველო - 8 ათასი რთველი“ გაიმართა, რომელსაც ღვინის ეროვნული სააგენტოს მარკეტინგისა და საზოგადოებასთან ურთიერთობის დეპარტამენტის უფროსი ირაკლი ჩოლობარგია უძღვებოდა. სემინარის მიმართ ღვინის პროფესიონალებისა და ადგილობრივი მედიის მხრიდან ინტერესი დიდი იყო. სემინარზე დასასწრებად ცნობილი სომელიეები და ღვინის პროფესიონალები იაპონიის სხვადასხვა პრეფექტურიდან ჩამოვიდნენ.

გამოფენას საქართველოს საგანგებო და სრულუფლებიანი ელჩი იაპონიაში ლევან ცინცაძე დაესწრო. ელჩის განცხადებით, მსგავს ღონისძიებებში მონაწილეობა ხელს შეუწყობს ქართული ღვინის იმპორტის ზრდას იაპონიაში.

„ქართული ღვინის ცნობადობა იაპონიაში ყოველწლიურად იზრდება, რაც ღვინის ეროვნული სააგენტოსა და ჩვენი საელჩოს ერთობლივი ძალისხმევით შედეგია. ქართული ღვინის იმპორტი წლიდან წლამდე 15-20%-ით იზრდება. იაპონიის ბაზარს ყოველწლიურად მინიმუმ სამი

იმპორტიორი კომპანია ემატება, რომელსაც ქართული ღვინო შემოაქვს, რაც გვაძლევს იმის იმედს, რომ მომავალში საქართველოდან იაპონიაში ღვინის ექსპორტი კიდევ უფრო გაიზრდება. ქართული ღვინო, განსაკუთრებით ქვევრის ღვინო, ძალიან კარგად ეხამება იაპონურ სამზარეულოს, რაც ძალიან მნიშვნელოვანი ფაქტორია“, - აღნიშნა ლევან ცინცაძემ.

ღვინის ეროვნული სააგენტოს მარკეტინგისა და საზოგადოებასთან ურთიერთობის დეპარტამენტის უფროსის, ირაკლი ჩოლობარგიას განცხადებით, იაპონია 2014 წელს გამოიკვეთა როგორც ქართული ღვინის ექსპორტისთვის ერთ-ერთი პოტენციურად მზარდი ბაზარი.

„იაპონიაში სამომავლოდ მასშტაბური მარკეტინგული კამპანიები გვაქვს დაგეგმილი, თუმცა, 2015 წლიდან უკვე ვიღებთ მონაწილეობას ორ მნიშვნელოვან გამოფენაში „FoodEx Japan“ და „Wine and Gourmet“, რომელთა ფარგლებში ასევე ცალკე იმართება ქართული ღვინის სემინარები და დეგუსტაციები. აღნიშნულ გამოფენებში მონაწილეობა იაპონიაში პროდუქციის პოპულარიზაციის, მის ბაზარზე დამკვიდრების და ადგილობრივი დისტრიბუტორი კომპანიების მოძიების საუკეთესო გზას წარმოადგენს. ქართულ ღვინოს თავისი უნიკალურობიდან და მრავალფეროვნებიდან გამომდინარე, დიდი პოტენციალი აქვს, დამკვიდრდეს იაპონიის ბაზარზე - საქართველოს ბევრი აქვს შესაბამისი ამ ბაზრისთვის“, - აღნიშნა ირაკლი ჩოლობარგიამ.

საქართველოს ერთიან სტენდზე წარმოდგენილი იყო ქართული ღვინის მწარმოებელი 14 კომპანია: „თელავის ღვინის მარანი“, „თბილღვინო“, „კორპორაცია ქართული ღვინო“, „იმერი“, „კახური“, „კახური ტრადიციული მეღვინეობა“, „ვაინმენი“, „მარანული“, „შილდა“, „გიუანი“ „დუგლაძეების ღვინის კომპანია“, „შუმი“, „სანახელი“ და „როიალ ხვანჭკარა“.

2017 წელს „Wine and Gourmet Japan“-ს 75 ათასზე მეტი ვიზიტორი ესტუმრა. ის ერთ-ერთ ყველაზე მნიშვნელოვან გამოფენად ითვლება ამის მასშტაბით.

იაპონელი სტუმრები საქართველოში

ღვინის ეროვნული სააგენტოს მოწვევით, იაპონელი ღვინის მაგისტრი კენიჩი ოჰაში, ქართული ღვინის ბაზრის კვლევის მიზნით, საქართველოს ერთკვირიანი ვიზიტით ეწვია. იაპონელ ღვინის პროფესიონალთან ერთად საქართველოში იმყოფებოდა იაპონიის სომელიეთა ასოციაციის ჟურნალის (JSA) წარმომადგენელი, ღვინის მწერალი აკიჰიკო იამამოტო, რომელიც ქართულ ღვინოზე ვრცელ სტატიას ამზადებს (სტატია გამოქვეყნდება JSA-ში).

კენიჩი ოჰაში ერთადერთი ღვინის მაგისტრი იაპონიაში და მისი ვიზიტის მიზანი ქართული ღვინის ადგილზე გაცნობა და იაპონელ მომხმარებლისთვის შეთავაზებაა. საქართველოში ვიზიტის პირველ დღეს იაპონელმა სტუმრებმა შეხვედრა გამართეს ღვინის ეროვნულ სააგენტოში, დაათვალიერეს სააგენტოს მუზეუმი და ენოთეკა, ეწვივნენ ღვინის კომპანიას „შატო მუხრანი“. ვიზიტის ფარგლებში, სტუმრებს შესაძლებლობა მიეცათ დაეგემოვნებინათ 100-ზე მეტი სხვადასხვა დასახელების ქართული ღვინო.

„ქართულ ღვინოზე განსაკუთრებული შთაბეჭდილება დამრჩა. იაპონელებს მოსწონდათ საქართველოს ისტორია, მაგრამ, სამწუხაროდ, ღვინოს არ ვიცნობდით. როდესაც აქ ჩამოვედი, უამრავი ინფორმაცია მივიღე, მათ შორის საქართველოს ღვინის 8 000-წლიანი ისტორიის შესახებ. ასევე საინტერესოა ჯიშების მრავალფეროვნება. ეს ყველაფერი ჩვენთვის ახალია. მინდა კიდევ უფრო მეტი გავიგო ქართული ღვინის შესახებ, რადგან ეს უძველესი ისტორია ჩვენთვის სრულიად ახალია. ჩემი აზრით, ქართულ ღვინოს არაჩვეულებრივი მომავალი აქვს. როგორც იცით, იაპონური სამზარეულო იუნესკოს არამატერიალურ ძეგლს წარმოადგენს და ქვევრში ღვინის დამზადებას ასევე მსოფლიოს არამატერიალურ ძეგლთა სიაშია. ქართული ღვინოების უმრავლესობა მკვეთრად გამოირჩევა. ქართული ღვინო იაპონურ სამზარეულოს არაჩვეულებრივად ესადაგება, აქედან გამომდინარე, ვფიქრობ, რომ იაპონურ ბაზარზე ქართულ ღვინოს წარმატებული მომავალი აქვს“, - აღნიშნა კენიჩი ოჰაში.

იაპონელ სტუმრებს შესაძლებლობა მიეცათ დაეგემოვნებინათ ისეთი კომპანიების ღვინოები, როგორებიცაა: „შატო მუხრანი“, „გიუანი“, „კახეთის ტრადიციული მეღვინეობა“, „შუმი“, „თელავის ღვინის მარანი“, „თელედა“, „შუხმანის ღვინოები“, „ვაზიანი კომპანი“, „შალაურის ღვინის მარანი“, „მარანული“, „კახა ჭოტიაშვილის მეღვინეობა“, „მეღვინეობა ხარება“, ასევე ესტუმრნენ ქვევრის მწარმოებელს ზაზა კვიციანიძეს, სადაც ადგილზე გაეცნენ ქვევრის წარმოების ტექნოლოგიას. სტუმრებმა ქართულში „გოცას ღვინოები“ დააგემოვნეს.

აღსანიშნავია, რომ კენიჩი ოჰაში წარმოადგენს ღვინის ეროვნული სააგენტოს კონტრაქტორ მარკეტინგულ კომპანიას Red Bridge, რომელიც 2017 წელს, იაპონიაში ქართული ღვინისა და მეღვინეობის შესახებ მარკეტინგულ და სარეკლამო კამპანიას ახორციელებს.

ექსპორტის სტატისტიკა

ღვინისა და ალკოჰოლიანი სასმელების 2017 წლის 4 თვის ექსპორტის მონაცემები

ღვინის ეროვნული სააგენტოს მონაცემებით, 2017 წლის იანვარ-აპრილში საქართველოდან მსოფლიოს 39 ქვეყანაში ექსპორტირებულია 18,4 მლნ ბოთლი ღვინო, რაც 59%-ით აღემატება გასული წლის ანალოგიურ მონაცემებს. საანგარიშო პერიოდში, ექსპორტირებულია 41,4 მლნ აშშ დოლარის ღირებულების ღვინო, რაც 54%-ით აღემატება გასული წლის ამავე პერიოდის მაჩვენებელს.

„მიმდინარე წლის იანვარ-აპრილის მდგომარეობით, ღვინისა და სხვა ალკოჰოლიანი სასმელების ექსპორტის მაჩვენებლები, 2016 წლის ანალოგიურ პერიოდთან შედარებით 60%-მდეა გაზრდილი. ექსპორტი გაზრდილია ევროკავშირის ქვეყნების, ჩინეთის, აშშ-ის და ტრადიციული ბაზრების მიმართულებით. ქართული ღვინის ექსპორტის ზრდის მიმართულებით ღვინის ეროვნული სააგენტო და მეღვინეობის დარგი შეთანხმებულად მუშაობს“ - აღნიშნა ღვინის ეროვნული სააგენტოს თავმჯდომარემ, გიორგი სამანიშვილმა.

ექსპორტის მატება აღსანიშნავია შემდეგ ქვეყნებში: ჩინეთი - 207% (2 391 981), საფრანგეთი - 332% (65 040), აზერბაიჯანი - 217% (42 264), ისრაელი - 150% (65 490), რუსეთი - 87% (11 076 205), გერმანია - 38% (145 168),

ბელარუსი - 37% (183 150), უკრაინა - 26% (1 874 212), პოლონეთი - 19% (814 882), ლატვია - 14% (400 190) და სხვა.

ექსპორტიორი ქვეყნების პირველი ხუთეულია: რუსეთი -11 076 205 ბოთლი, ჩინეთი -2 391 981 ბოთლი, უკრაინა - 1 874 212 ბოთლი, პოლონეთი - 814 882 ბოთლი და ყაზახეთი - 602 407 ბოთლი.

ამასთან, მსოფლიოს 14 ქვეყანაში ექსპორტირებულია 4 325 298 ბოთლი (0,5 ლ) ბრენდი, რაც 56%-ით აღემატება 2016 წლის ამავე პერიოდის მაჩვენებელს. სულ ექსპორტირებულია 10,7 მლნ აშშ დოლარის ღირებულების ბრენდი; მატება გასული წლის ანალოგიურ პერიოდთან შედარებით 67%-ს აღწევს.

საანგარიშო პერიოდში, მსოფლიოს 16 ქვეყანაში ექსპორტირებულია 63 410 ბოთლი (0,5 ლ) ჯაჭა, ექსპორტის ზრდამ 124% შეადგინა. ჯაჭის ექსპორტით მიღებული შემოსავლები 177,4 ათას აშშ დოლარს შეადგენს, ზრდამ გასული წლის საანგარიშო პერიოდთან შედარებით 96%-ს მიაღწია.

მთლიანობაში, ღვინის, ბრენდის, ჯაჭის, ღვინომასალის, ჩამოსასხმელი ბრენდისა და საბრენდე სპირტის ექსპორტის შედეგად მიღებული შემოსავლები, საანგარიშო პერიოდში, 75,4 მლნ აშშ დოლარს შეადგენს; ზრდამ, 2016 წლის ამავე პერიოდთან შედარებით, 59% შეადგინა.

ქართული ჩაი

პროგრამის „ქართული ჩაი“ ფარგლებში, იმერეთის რეგიონში ჩაის პლანტაციების რეაბილიტაცია მიმდინარეობს

კოოპერატივი „ზოდის ჩაი“ პროგრამის „ქართული ჩაი“ ფარგლებში, იმერეთის რეგიონში ჩაის პლანტაციების რეაბილიტაციას ახორციელებს.

კოოპერატივი „ზოდის ჩაი“ პროგრამაში 2017 წლის 29 მარტს ჩაერთო და 9.05 ჰექტარზე ჩაის პლანტაციების რეაბილიტაციის სამუშაოები დაიწყო. ჯამში სარეაბილიტაციო სამუშაოების ღირებულება - 22 500 ლარს შეადგენს, რომლიდანაც სამუშაოებს 80% - 18 000 ლარს სოფლის მეურნეობის პროექტების მართვის სააგენტო დაუფინანსებს. აღნიშნულ კოოპერატივს, მას შემდეგ რაც რეაბილიტირებული პლანტაცია სრულ მსხმოიარობაში შევა (24-36 თვე), სააგენტოსგან სრულიად უსასყიდლოდ გადაეცემა ჩაის პირველადი გადამამუშავების ყველა საჭირო მანქანა - დანადგარი.

პროგრამის „ქართული ჩაი“ ფარგლებში, საქართველოს მასშტაბით, 17 ბენეფიციარია ჩართული. ჩაის სარეაბილიტაციო პლანტაციების ჯამური ფართობი 515.89

ჰექტარს, ხოლო ჯამური ინვესტიცია 1 285 989 ლარს შეადგენს, საიდანაც 924 226 ლარზე მეტი სახელმწიფო თანდაფინანსებაა.

პროგრამა „ქართული ჩაი“ 2016 წლიდან ხორციელდება და მისი მიზანი საქართველოში არსებული ჩაის პლანტაციების პოტენციალის ეფექტიანად გამოყენება, ადგილობრივი ჩაის (მათ შორის ბიო ჩაის) წარმოების ზრდის ხელშეწყობაა. შედეგად, თვითმზრუნველყოფის დონის ამაღლება და საექსპორტო პოტენციალის ზრდა იქნება შესაძლებელი. მნიშვნელოვანია ისიც, რომ პროგრამის ფარგლებში შესაძლებელი იქნება როგორც ვერძო, ასევე სახელმწიფო საკუთრებაში არსებული გავლურებული ჩაის პლანტაციების რეაბილიტაცია. ჩაის პლანტაციების რეაბილიტაციისთვის დაფინანსებას მიიღებენ იურიდიული პირები, მათ შორის სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივები.

სოფლის მეურნეობის პროექტების მართვის სააგენტო „ანარმეო საქართველოში - სწრაფი განვითარებისთვის“

ფარგლებში, ახორციელებს „ერთიან აგროპროექტს“, რომელიც გათვლილია გრძელვადიან განვითარებაზე და მისი მიზანია ისეთი გარემოს შექმნა, რომელიც ხელს შეუწყობს სოფლის მეურნეობაში კონკურენტუნარიანობის ამაღლებას, მაღალხარისხიანი პროდუქციის წარმოების სტაბილურ ზრდას, სურსათის უვნებლობის საერთაშორისო სტანდარტების დანერგვას.

ჩაის საერთაშორისო ფესტივალი

ჩაის საერთაშორისო ფესტივალი სახელწოდებით „თბილისის ჩაის ფესტივალი“ წელს მთაწმინდის პარკში გაიმართა. ღონისძიება სოფლის მეურნეობის მინისტრმა, ლევან დავითაშვილმა გახსნა.

ფესტივალში მონაწილეობა ქართული და საერთაშორისო ჩაის მწარმოებელმა ისეთმა კომპანიებმა მიიღეს, როგორებიცაა: „გეოპლანტი“, „თერნალი ჩაი“, „ტყიბული ჩაი“, „შემოქმედის ჩაის ფაბრიკა“, „კვსანე“, „ანასეულის ექსპერიმენტალური ჩაის ფაბრიკა“, „აგროექსპორტი“, „ხურჯინი“, LTD Bitadze „Georgian Tea 1847“, „Georgian Organic Tea Producers Association“, „Georgian-Chinese Tea Cluster“, კოოპერატივი „ნაგომარი“, კოოპერატივი „არაგველები“, „Ahmad Tea“, კოოპერატივი „კონა“; ი/მ

„ჩაი უშარო“.

ფესტივალის ფარგლებში, წარმოდგენილი იყო შავი, მწვანე და მცენარეული სამკურნალო ჩაი; გაიმართა სხვადასხვა ნუგზარის, ასევე, თაფლისა და მეფუტკრეობის პროდუქციის პრეზენტაცია-დეგუსტაცია, მოეწყო კონკურსები და დაჯილდოება.

ღონისძიებაში მონაწილეობა მიიღეს იაპონური ენისა და კულტურის ცენტრმა, ჩინეთის საელჩომ საქართველოში, ჰუნთანგიუანის საერთაშორისო პოლდინგ ჯგუფმა (კონფუციის ინსტიტუტი), დიდი ბრიტანეთის საელჩომ, ინდურმა კომპანია „დიას“, კომპანია შრი-ლანკადან Zaid Tea Ceylon (PTV) Limited. Royal Sulaiha.

როგორც ჩაის მწარმოებელთა ასოციაციის პრეზიდენტი თენგიზ სვანიძე აღნიშნავს, ფესტივალი ქართული და ზოგადად ჩაის, როგორც კულტურის პოპულარიზაციისა და ადგილობრივი საშუალო და მცირე მწარმოებლების მხარდაჭერის მიზნით დაარსდა. ყოველწლიურად, სოფლის მეურნეობის სამინისტრო ღონისძიების აქტიური მხარდამჭერია.

წელს, თბილისის ჩაის ფესტივალი მთაწმინდის პარკისა და საქართველოს ჩაის მწარმოებელთა ასოციაციის ორგანიზებითა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს მხარდაჭერით ჩატარდა.

კენკროვანი კულტურების კოტენციური ადგილობრივი და სამეცნიერო ბაზრებზე

მრავალწლოვანი ხეხილის და მათ შორის კენკროვანი კულტურების მხარდაჭერა პროგრამებზე სოფლის მეურნეობის სამინისტროს სოფლის მეურნეობისა და სურსათის დეპარტამენტის უფროსი თენგიზ კალანდაძე საუბრობს.

- ბოლო 3-4 წელია სოფლის მეურნეობის სამინისტრო მნიშვნელოვან პროგრამებს ახორციელებს მრავალწლოვანი ხეხილის ახალი ბაღების გაშენების კუთხით, რომელ კულტურებს ენიჭება პრიორიტეტი და მათ შორის რა წილი უჭირავს კენკროვნებს?

უნდა აღინიშნოს რომ, წარმატებით მიმდინარეობს როგორც იაფი სესხის, ასევე საგრანტო პროგრამები. მხოლოდ პროექტის „დანერგე მომავალი“ ფარგლებში, უკვე 3600 ჰა-ზე მეტი მრავალწლოვანი ხეხილის ბაღები გაშენდა, სადაც ფართობით სჭარბობს ახალი ჯიშის კაკალი. ასევე გაშენდა ვაშლის, ქლიავის ალუბალის ინტენსიური ბაღები. პროექტის ერთ-ერთი მთავარი მოთხოვნა გახლავთ ის, რომ ბაღები იყოს თანამედროვე ტიპის - დაინერგოს მონიშნული ტექნოლოგიები, წვეთოვანი მორწყვის სისტემები, შემცირდეს ხელით შრომის წილი და გაიზარდოს მექანიზაციის როლი. ეს ხელს შეუწყობს კონკურენტუნარიანი, საქსპორტო პოტენციალის მქონე ევროპული სტანდარტების პროდუქციის წარმოებას და იმპორტის ჩანაცვლებას. რაც შეეხება კენკროვან კულტურებს, საქართველოში მათი კულტურულად მოშენება ნაკლებად განვითარებულია. ძირითადად, ჩვენი მოსახლეობა ველური კენკრის შეგროვებით არის დაკავებული, თუმცა გამოჩნდა რამდენიმე ენთუზიასტი, რომლებმაც დაინახეს კენკრის მაღალი პოტენციალი და დაიწყეს მათი კულტივირება. სხვადასხვა დონორის დახმარებით განხორციელდა უკვლო მაცვლის, ჟოლოს, ლურჯი მოცვის და მოცხარის კულტურული, მაღალმოსავლიანი ჯიშების შემოტანა. დამუშავდა მათი მოვლა - მოყვანის აგროტექნოლოგია და მიღებული შედეგი ძალზედ მომგებიანი აღმოჩნდა ფერმერებისათვის. შესაბამისად, სოფლის მეურნეობის სამინისტრომ დაიწყო კვლევა თუ რა სიტუაციაა მსოფლიო ბაზრებზე კენკროვნების მოთხოვნა - მიწოდების კუთხით, აღმოჩნდა, რომ ბაზრის 40% თავისუფალია და მიწოდება ვერ აკმაყოფილებს მოთხოვნას. საქართველოს ნიადაგურ-კლიმატური პირობები შესანიშნავია კენკროვანი კულტურების გაშენებისათვის. მაგალითად: ძალიან კარგად მოდის ლურჯი მოცვი დასავლეთ რეგიონებში, სადაც არის მუშა ნიადაგები. მაცვალი, ჟოლო, მოცხარი, ხურტკმელი კი, თითქმის ყველა

რეგიონში გვხვდება. ასევე, მზარდი მოთხოვნაა მსოფლიო ბაზრებზე „ბიო“ პროდუქციაზე. ამ კუთხითაც საქართველოს დიდი პოტენციალი გააჩნია.

- საქართველო მცირემიწიანი ქვეყანაა, სოფლად მცხოვრებ მოსახლეობას არ გააჩნია დიდი ნაკვეთები, რამდენად მიზანშეწონილია და მომგებიანია მცირე საკარმიდამო ნაკვეთებზე ამ კულტურების გაშენება?

ჩვენ შევისწავლეთ თუ როგორ განვითარდა კენკროვანი კულტურების წარმოება საქართველოს მსგავს პატარა ქვეყნებში და აღმოჩნდა, რომ სწორედ მცირე ნაკვეთებზე გაშენება არის უფრო ხელსაყრელი ვიდრე დიდ მასივებზე. ძალიან საინტერესოა სერბეთის მაგალითი, სადაც ბოლო 10 წლის განმავლობაში, იუგოსლავიის დაშლის შემდეგ, მასობრივად გაშენდა ჟოლოს ბაღები, რომლის 90% მიწის ნაკვეთის ზომა 0,25 ჰექტარია. ანუ ეს, გახლავთ ე.წ. „ფემილი ფარმილი“ ანუ საოჯახო მეურნეობა, მცირე გლეხური ფერმერული წარმოება, რომელიც საკმაოდ მაღალ შემოსავალს იძლევა. საშუალოდ, კენკროვნების საჰექტარო მოსავლიანობა 10 ტონაა და თუ გავითვალისწინებთ, რომ საშუალო ფასი კილოგრამზე 3 - დან 5 ლარამდეა, მცირე ნაკვეთზე კარგი შემოსავლის მიღება შეიძლება. დღეს მსოფლიოში ჟოლოს წარმოებით სერბეთი მე-4 ადგილზეა და ყოველწლიურად ექსპორტიდან 170 მილიონ დოლარს იღებს.

- მცირე ფერმერმა, გლეხმა როგორ უნდა გაყიდოს, როგორ გაიტანოს ექსპორტზე, როგორ დააკმაყოფილოს ევროპის მარკეტინგული მოთხოვნები?

ჯერ ადგილობრივი ბაზარი ვერ აკმაყოფილებს ჩვენი პროდუქციით. ქართული კენკრა მხოლოდ სემონურად იყიდება, ხოლო არასემონზე კი მთლიანად იმპორტირებული პროდუქციითა გაჭერებული ბაზარი. ამიტომ, ჯერ უნდა ვიზრუნოთ, რომ შევძლოთ მისი გადამამუშავება ანუ შოკური გაყინვა, შენახვა და ადგილობრივ ბაზარზე მიწოდება, ხოლო შემდგომ ვიფიქროთ ექსპორტზე.

- არის ასეთი მაცივრები საქართველოში?

არის სულ რამდენიმე, მაგრამ ჯერ ჩვენ საკმარისი ნედლეულიც კი არ გვაქვს, რომ გადავამუშაოთ. დღეისათვის პროექტის „დანერგე მომავალი“ მხარდაჭერით, ეტაპობრივად იზრდება კენკრის ბაღების ფართობები და 2-3 წელიწადში საკმაო რაოდენობის მოსავალს მივიღებთ. უკვე გამოჩნდა რამდენიმე ბიზნესმენი, რომელიც გეგმავს სამაცივრე - გადამამუშავებელი საწარმოს მოწყობას და სახელმწიფო ამ კომპონენტშიც გაუწევს მათ დახმარებას.

ამ ეტაპზე საქართველოდან ექსპორტზე კენკროვნებიდან გადის ლურჯი მოცვი, რადგან ფერმერებმა შეძლეს ევროპული კონტრაქტორებისათვის შესაბამისი მარაგების მიწოდება. სხვა კენკრა ექსპორტზე ჯერ არ გადის იმ მიზეზით, რომ არ გვაქვს შესაბამისი მარაგები. ერთი კონტრაქტორი ითხოვს, რომ მოხდეს მინიმუმ 150-200 ტონის მიწოდების უზრუნველყოფა. ეს კი, უნდა მოხერხდეს პროდუქციის კონსოლიდაციით. სწორედ ასე განვითარდა სერბეთში ეს დარგი. მცირე ფერმერები მოსავალს აბარებენ დამამზადებელ-გადამამუშავებელ წარმოებას, სადაც ხდება პროდუქციის დაკალიბრება, დაფასობა, გაყინვა და შესაბამისი სტანდარტებით შეფუთვა. დაახლოებით ასეთი პროცესია საქართველოში თხილის წარმოებაში. მცირე ფერმერი თხილს აბარებს გადამამუშავებელ საწარმოს და მას გააქვს ექსპორტზე.

დარგის სწრაფად განვითარებისათვის მნიშვნელოვანია კოოპერაცია, რათა ფერმერებს გააჩნდეთ ერთიანი მმართველი რგოლი. ეს საშუალებას მისცემს მათ ისარგებლონ სხვადასხვა შეღავათით - იაფად შეიძინონ სასუქები, სამკურნალო პრეპარატები, ნერგები, მექანიზირებული აგროტექნიკა, ერთობლივად შექმნან გადამამუშავებელი წარმოება, მოახდინონ პროდუქციის კონსოლიდაცია, წარმოება და გავიდნენ საქსპორტო ბაზრებზე.

კენკროვანი კულტურების, როგორც მაღალი ღირებულების პროდუქციის გაშენება ხელს შეუწყობს სოფლად დამატებითი სამუშაო ადგილების გაჩენას, საგრძობლად გაზრდის შემოსავალს, გამოიწვევს სოფლად მოსახლეობის დამაგრებას, ხელს შეუწყობს დემოგრაფიული პრობლემების მოგვარებას და აგროტურიზმის განვითარებას.

როგორ ვებრძვით აზიურ ფაროსანას

გასული წლის შემოდგომაზე დასავლეთ საქართველოში გავრცელდა ახალი ინვაზიური მავნებელი, რომელმაც მნიშვნელოვანი ზარალი მიაყენა სოფლის მეურნეობას. განსაკუთრებით კი თხილის მოსავალი დაზიანდა. მეთხილეობის დარგის წარმომადგენელთა გათვლებით, თხილის მოსავლის 70% საექსპორტოდ გამოუსადეგარი გახდა. მავნებლის წინააღმდეგ ბრძოლის ღონისძიებების დაგეგმვა გასული წლის შემოდგომიდან დაიწყო. ამ ეტაპზე, ღონისძიებების განხორციელება აქტიურ ფაზაშია. მოსახლეობის ინფორმირების მიზნით გურიის, იმერეთისა და სამეგრელოს რეგიონებში ცხელი ხაზი ამოქმედდა. მავნებლის გავრცელების არეალის დასაზუსტებლად, აპრილის ბოლოდან მთელი ქვეყნის მასშტაბით, 22 000 ლოკაციაზე, ფერომონიანი დამჭერი ხაფანგები განლაგდება. მონიტორინგის შედეგების გათვალისწინებით, ივნისიდან, 48 000 ჰა ფართობზე მავნებელთან ბრძოლის ქიმიური ღონისძიებების განხორციელება იგეგმება. მავნებლის წინააღმდეგო ღონისძიებები USAID/REAP - ის პროექტის მხარდაჭერით ხორციელდება.

აზიური ფაროსანას წინააღმდეგ ბრძოლის კომპლექსურ ღონისძიებებზე, მავნებლის ბიოლოგიასა და ბრძოლის სტრატეგიაზე სურსათის ეროვნული სააგენტოს უფროსის მოადგილე ზურაბ ლიპარტია საუბრობს.

- ბატონო ზურაბ, დასავლეთ საქართველოს მოსახლეობა მავნებლის გამოჩენის გამო შეშუბებულია. რას გეგმავს სურსათის ეროვნული სააგენტო ამ კუთხით და როგორ ხდება ამ ეტაპზე მავნებლის წინააღმდეგ ბრძოლა?

ტემპერატურის მატებასთან ერთად, დასავლეთ საქართველოში გამოჩნდა მავნებლის მოზამთრე ფაზები, რომლებიც ამ ეტაპზე მოსახლეობის საკარმიდამო ნაკვეთებზე, განსაკუთრებით კი სახლებსა და სხვა შენობა-ნაგებობებზე შეინიშნება. ცნობილია, რომ მოზამთრე, ფრთიანი ფაზის წინააღმდეგ ქიმიური წამლობა დაუშვებელია. მოსახლეობას ვურჩევთ, გამოიყენონ მექანიკური ღონისძიებები - შეაგროვონ და დაწვან მავნებლები, ასევე აპრობირებული მეთოდი მავნებლების საწინააღმდეგო ნაწილი ჩაყრა, რაც მავნებლის უსიამოვნო სუნსაც გაანეიტრალებს. ჩვენ არ უნდა ვებრძოლოთ ფრთოსანს გამოზამთრებულ ფორმებს, რომლებიც ამ ეტაპზე, ძირითადად არ იკვებებიან. მავნებელი კვერცხდებისთვის ემზადება. რადგან ჯერ არ არის მოსავალი, მავნებელს ეკონომიკური ზიანის მოტანა არ შეუძლია და მას უფრო შემანუხებელი ეფექტი აქვს.

მავნებლის ბიოლოგიიდან გამომდინარე, გამოზამთრებული ფაზა გამოდის ნაწილ-ნაწილ, როდესაც ჰაერის ტემპერატურა 27 გრადუსს მიაღწევს, მხოლოდ ამის შემდეგ იწყებს მავნებელი აქტიურ კვერცხდებას. შესაძლოა, ეს ფაზა გავრცელდეს 1 თვე - თითქმის ივნისის ბოლომდე. მხოლოდ ახალგამოჩენილი მავნებლის - ნიმფის წინააღმდეგ შეიძლება ქიმიური წამლობის ჩატარება. მოსახლეობა თვლის, რომ აუცილებლად ახლა უნდა მოხდეს შეწამვა, რაც მცდარია. ამასთან, საცხოვრებელი სახლების სიახლოვეს წამლის შესხურება დაუშვებელია. ქიმიური წამლობის შესხურების პროცესს სურსათის ეროვნული სააგენტო ივნისის დასაწყისიდან განახორციელებს, როდესაც ახალგამოჩენილი ნიმფები მასობრივად გამოვლენ.

უნდა აღინიშნოს, რომ განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია მოსახლეობის აქტიურობა და ცხელ ხაზზე მავნებლის გავრცელების შესახებ ინფორმაციის დროული მიწოდება.

- რა ტიპის მავნებელია აზიური ფაროსანა და არის თუ არა ცნობილი, როგორ გაჩნდა იგი ჩვენი ქვეყნის ტერიტორიაზე?

აზიური ფაროსანას სამშობლოა აღმოსავლეთ აზიის ქვეყნები: კორეა, ჩინეთი, იაპონია. ამ რეგიონებში მათ რიცხოვნობას ბუნებრივი მტრები აკონტროლებენ და იქ, მათ

დიდი ეკონომიკური ზიანის მოტანა არ შეუძლიათ. ზოგადად, როცა ქვეყანაში ახალი მავნებელი ჩნდება, ის დიდი პოპულაციით მრავლდება. ამის მიზეზი სწორედ ის არის, რომ მას თავდაპირველად ბუნებრივი მტრები არ ჰყავს. ამერიკელი ექსპერტის მონაცემებით, ერთი მდედრი აზიური ფაროსანა 200-მდე კვერცხს დებს. სეზონზე მინიმუმ 2 თაობას (განვითარების 2 ციკლი) იძლევა და მეოთხე გენერაციის დროს, ერთი ინდივიდისგან 90 000 ახალი მავნებელი ჩნდება. ამ ლოგიკით თუ ვიმსჯელებთ, საფუძველს მოკლებული არ არის აზრი, რომ აზიური ფაროსანა 10-15 წლის წინ შემოვიდა საქართველოში, ხოლო მავნებლის პიკს 2016 წელს მიაღწია. მავნებელი ხასიათდება მძაფრი, უსიამოვნო სუნით. ამიტომ მას სუნიან, მყრალ ბაღლინჯოსაც ეძახიან. ის შემოდგომაზე, გამოზამთრებისთვის სახლებში შედის. შესაბამისად, მოსახლეობისთვის ეს ფაქტი განსაკუთრებით შემანუხებელია. ანალოგიურად დააფიქსირეს პირველად ეს მავნებელი აშშ-ში, პენსილვანიის შტატში 2001 წელს, დღეისთვის კი 34 შტატში გავრცელებული. აშშ-ს გარდა აზიური ფაროსანა გვხვდება ევროპაშიც. გავრცელებულია იტალიაში, შვეიცარიაში და ჩვენი მეზობელ რუსეთშიც. იმის დადგენა, თუ როგორ შემოაღწია მავნებელმა ჩვენი ქვეყნის ტერიტორიაზე, რთულია და ნაკლებად მნიშვნელოვანი. დიდი ალბათობით, ტრანზიტის ან იმპორტის დროს კონტეინერებს შემოჰყვა და ასე გავრცელდა.

სამწუხაროდ, ეს მავნებელი ეკონომიკური ზიანის მომტანია, რაშიც გასული წლის შემოდგომაზე დავრწმუნდით - დასავლეთ საქართველოში მავნებელმა თხილის მოსავალი მნიშვნელოვნად დაზიანდა. აღსანიშნავია, რომ მას შეუძლია დააზიანოს ნაყოფი მნიფობის საწყის და ბოლო ეტაპზეც. თხილის გარდა, მავნებელი 300-მდე სახეობის მცენარეს, მათ შორის თესლოვნებს, კურკოვნებს, პარკოსნებს და სიმინდს ვნებს. საქართველოში ფაროსანების 34 -მდე გავრცელებული სახეობაა, რომელიც ძალიან ნაგავს აზიურ ფაროსანას. მხოლოდ სპეციალისტს შეუძლია გაარჩიოს ადგილობრივი სახეობები ინვაზიურისგან. აზიური ფაროსანა ნაყოფის მავნებელია, სწორედ ამიტომ ითვლება იგი დიდი ეკონომიკური ზიანის მომტანად. მას აქვს მწუნნი-მჩხვლეტი პირის აპარატი. ზოგადად, მავნებლები პირის აპარატით განსხვავდებიან ერთმანეთისგან, არიან მღრღნელი პირის აპარატის მქონე მწერები, რომლებიც მცენარის ფოთლებით იკვებებიან. მაგალითად, ამერიკული თეთრი ჰეპელა, რომლის მავნე შემოქმედება კარგად ჩანდა მცენარის ფოთლებზე. ექსპერტების განმარტებით, სწორედ ამ მჩხვლეტი-მწუნნი პირის აპარატის გამო, ნაყოფით კვებისას მოსავალს ეკარგება სასაქონლო სახე და ნაწილობრივ ან სრულად გამოუსადეგარი ხდება. ზრდასრულ ფაროსანას შეუძლია დიდ მანძილზე გადაადგილება - შესაძლოა, 12-24 კმ იფრინოს, რაც დამატებით პრობლემებს ქმნის.

- რა უნდა გააკეთოს მოსახლეობამ მავნებლის წინააღმდეგ ბრძოლის კუთხით?

მოსახლეობამ უნდა იცოდეს, რომ ერთი ფაროსანას განადგურებით, მომავალი სეზონისთვის 200 მავნებელი ნაკლები იქნება. ამისათვის მნიშვნელოვანია, რომ გაზაფხულზე ზრდასრული მავნებლების მექანიკურად შეგროვება და განადგურება მოხდეს. ყველა იმ ქვეყნის მოსახლეობა, სადაც ეს მავნებელი გავრცელებული, აქტიურად იყენებს მექანიკურ დამჭერებს. ამის ერთ-ერთი გავრცელებული ხერხია ბნელ თოხაში საწინააღმდეგო ნაწილი ნახევრად საფე კურჭლის თავზე ჩამოკიდებული ნათურა. სინათლის მკვეთრი შუქი მავნებელს იზიდავს, შემდეგ კი წყალში ვარდება.

- მთავრობის დადგენილებით, სახელმწიფო მავნებლის წინააღმდეგ ქიმიურ წამლობას განახორციელებს. კონკრეტულად რა ფართობზე მოხდება ქიმიური შესხურება და როგორ მოხდება მისი ჩატარება?

ამ ეტაპზე კომპლექტდება აზიური ფაროსანას წინააღმდეგ ბრძოლის ერთიანი შტაბი, რომელიც კოორდინაციას გაუწევს ბრძოლის ღონისძიებების დაგეგმვასა და ჩატარებას. შტაბის წევრები იქნებიან სურსათის ეროვნული სააგენტოს, სოფლის მეურნეობის სამინისტროს რეგიონული საინფორმაციო-საკონსულტაციო ცენტრის და ადგილობრივი თვითმართვლობის ორგანოების წარმომადგენლები. მთავრობის დადგენილებით, სააგენტო ადგილობრივი თვითმართვლობის ორგანოს გადასცემს პრეპარატებს, შესაბამის ზურგსაკიდ აპარატებს და დამცავ საშუალებებს. ქიმიური წამლობის ჩატარების პასუხისმგებლობას მუნიციპალიტეტები აიღებენ. მიმდინარე წელს, ქვეყნის მასშტაბით, 48 000 ჰა-ზე შესხურების განხორციელება ორ ეტაპად იგეგმება. თუმცა უნდა აღინიშნოს, რომ ქიმიური წამლობა ყველგან არ ჩატარდება. ღონისძიებები მხოლოდ იმ ადგილებში დაიგეგმება, სადაც მონიტორინგის შედეგებით ქიმიური წამლობის აუცილებლობა დადგინდება.

- სახელმწიფოს მიერ რომელ რეგიონში, რამდენჯერ და რა მოცულობის ფართობი შეინამლება უსასყიდლოდ?

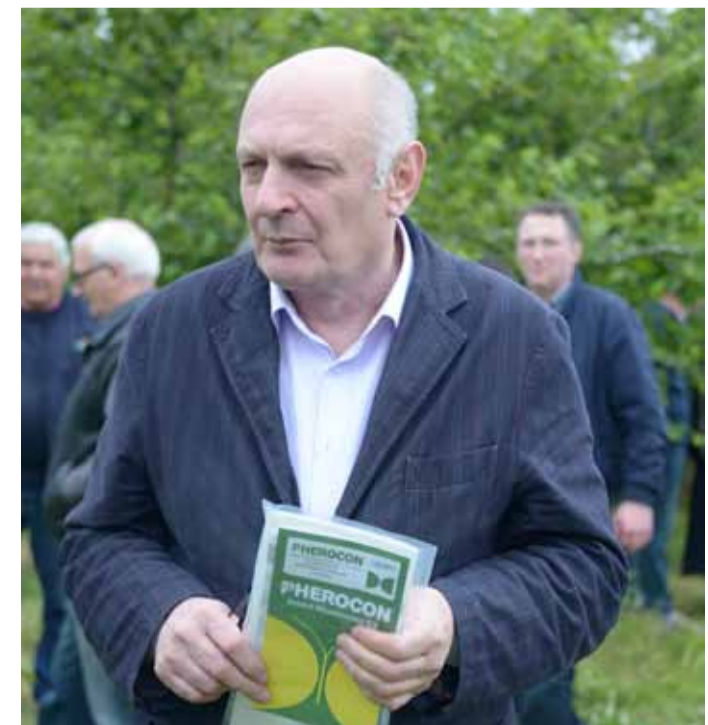
1.5 ჰა ფართობის მქონე თხილის ნარგავების მფლობელებს სეზონის განმავლობაში ორჯერ სახელმწიფო საკუთარი სახსრებით მოახდენს წამლობას. სამუშაოების ჩასატარებლად პირებს, რომელთაც საკუთრებაში, სარგებლობაში ან ფაქტობრივ მფლობელობაში გააჩნიათ 1.5 ჰა-დან 5 ჰა-მდე თხილის ფართობი, ბიფენტრინის შემცველი ინსექტიციდი გადაეცემათ. შესხურება დაგეგმილია გურიისა და სამეგრელოს რეგიონში, ასევე იმერეთის რეგიონში, კერძოდ, სამტრედიის მუნიციპალიტეტში.

- რა შედეგს ელოდებით მიმდინარე წელს, აზიური ფაროსანას წინააღმდეგ ჩატარებული ღონისძიებების შემდეგ? როგორია წინასწარი პროგნოზი?

მიმდინარე წელს აღნიშნული მავნებლის წინააღმდეგ ბრძოლა პირველად განხორციელდება. ვერც ერთმა ქვეყანამ ვერ შეძლო მავნებელი ერთ წელიწადში დაემარცხებინა. სავარაუდოდ, გამონაკლისი არც საქართველო იქნება. როგორც მსოფლიოს ნამყვანი ექსპერტები განმარტავენ, ამ ღონისძიებებით ჩვენ მოვიგებთ დროს, ჩვენი ქვეყნის ტერიტორიაზე მავნებლის ბუნებრივი მტრის გაჩენამდე. რა თქმა უნდა მავნებლის წინააღმდეგ ბრძოლის ღონისძიების პარალელურად, დაწყებულია მუშაობა ქვეყანაში ბუნებრივი მტრების ხელოვნურად შემოყვანაზე. რაც შეეხება წინასწარ პროგნოზს, ვფიქრობთ, მიმდინარე წელს მიზანი მიღწეულად ჩაითვლება, თუ თხილის ზარალს 5 %-მდე შევამცირებთ.

- მავნებლის გარდა, სხვა რა ფაქტორმა განაპირობა დასავლეთ საქართველოში თხილის დაბალი ხარისხი და მოსავლიანობა?

თხილის დაბალი მოსავლიანობის მიზეზი, რა თქმა უნდა მხოლოდ აზიური ფაროსანა არ იყო. ბოლო რამდენიმე წელია, საქართველოში, თხილის კულტურაში 3 სახეობის მავნებელი (ცხვირგრძელა, ამბროზის ხოჭო, კვირტის ტკიპა) და 1 დაავადება (თხილის ნაცარი) ვიქსირდება. აღსანიშნავია, რომ ეს მავნებლები ეწვეიან ფარულ ცხოველებს და სერიოზული ზიანის მოტანა შეუძლიათ. ერთწლიან ტოტებზე მიყენებული ზიანი ადვილად შესამჩნევია. მნიშვნელოვანია, რომ ფერმერებმა ასეთი ტოტები მოჭრან, შეაგროვონ და დაწვან. ამ პერიოდისთვის, თხილის ნარგავებს დიდ ზიანს აყენებს თხილს კვირტის ტკიპაც. მის წინააღმდეგ წამლობა, აკარიციდების საშუალებებით, მისში უნდა ჩატარდეს. ბიფენტრინის შემცველი პრეპარატი, რომელსაც აზიური ფაროსანას წინააღმდეგ ვიყენებთ, არ ანადგურებს ამ მავნებელს, ამიტომ ფერმერებმა ნარგავების აკარიციდებით დამუშავება ცალკე უნდა განახორციელონ. სურსათის ეროვნული სააგენტოს სპეციალისტებმა თხილის მავნებელ-დაავადებებზე მოსახლეობას არაერთხელ მიეწოდა ინფორმაცია. დაიბეჭდა და გავრცელდა შესაბამისი საინფორმაციო მასალა. სამწუხაროდ, დასავლეთ საქართველოს მოსახლეობა, კახეთის, შიდა და ქვემო ქართლის მოსახლეობისგან განსხვავებით, ნაკლებად ითვისებს ინფორმაციებს რეკომენდაციებს და ახორციელებენ ამ ღონისძიებებს. შესაბამისად, შედეგაც სახეგია. გასულ წელს, ხანგრძლივი წვიმების შედეგად გაჩენილმა სოკოვანმა დაავადებამ - ნაცარმა, ასევე მნიშვნელოვნად შეამცირა მოსავალი. უნდა აღინიშნოს, რომ ადრე გაზაფხულზე ჩამოცვენილი ფოთლების გადაბარვა და თხილის ხეების ირგვლივ შემობარვა, საგრძნობლად ამცირებს დაავადების გამომწვევი სოკოს მარაგს.

პროექტი „დანერგე მომავალი“ მონაწილეობის მსურველთათვის

სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ინიციატივით, სოფლის მეურნეობის პროექტების მართვის სააგენტომ 2015 წლის თებერვლიდან პროექტის „დანერგე მომავალი“ განხორციელება დაიწყო. დაწყებიდან დღემდე, პროექტით 460-ზე მეტმა მოქალაქემ/საწარმომ ისარგებლა და მთელი საქართველოს მასშტაბით, 3350 ჰა-ზე მეტი სხვადასხვა კულტურის მრავალწლოვანი ხეხილის ბაღები გაშენდა. სახელმწიფო თანადაფინანსებამ 16.5 მილიონ ლარს გადააჭარბა. პროექტი უპრეცედენტო პოპულარობით სარგებლობს არა მხოლოდ გამოცდილ, არამედ დამწყებ ფერმერებშიც. მოსახლეობის მხრიდან დიდი ინტერესის გათვალისწინებით, გათვალისწინებულია, გთავაზობთ გზამკვლევს თუ, როგორ უნდა ჩაერთოს ფერმერი პროექტში „დანერგე მომავალი“.

მრავალწლოვანი ბაღების გაშენების ფარგლებში, სახელმწიფოს მხრიდან ფინანსური დახმარება ითვალისწინებს პოტენციური ბენეფიციარებისათვის მიზნობრივი ფულადი დახმარების გამოყოფას თანადაფინანსების სახით როგორც მრავალწლიანი კულტურების ნერგების შექმნის მიზნით, ასევე თანამედროვე წვეთოვანი სარწყავი სისტემის მოწყობის მიზნით.

ბაღების კომპონენტის ფარგლებში ფინანსდება შესაძენი ნერგების ღირებულების არაუმეტეს 70% როგორც ნერგების ადგილობრივ ბაზარზე შექმნისას, ასევე მათი იმპორტის შემთხვევაშიც. ამავდროულად, დადგენილია თითოეულ ნერგზე თანადაფინანსების მაქსიმალური მოცულობა (ქვემოთ იხილეთ ცხრილი N1). ნერგების იმპორტის შემთხვევაში, 1 ნერგზე დადგენილი დაფინანსების მაქსიმალური თანხობრივი ლიმიტი იზრდება 20%-ით. ბაღების კომპონენტის ფარგლებში, ფინანსდება სასოფლო-სამეურნეო მიწის ნაკვეთზე წვეთოვანი სარწყავი სისტემის მოწყობის ღირებულების 50% (დღგ - ს ჩათვლით), მაგრამ არაუმეტეს 2 500 ლარისა 1 ჰა-ზე. სახელმწიფოსგან არ ფინანსდება ტერიტორიის შემოღობვა ან წინადათვის

სამუშაოები. ნერგების ღირებულების და წვეთოვანი სარწყავი სისტემის თანადაფინანსების პროცენტები გამოყვანილია საშუალო საბაზრო ფასიდან.

იმისათვის, რომ ფერმერი პროექტში ჩაერთოს, პირველ რიგში ის ან უნდა ფლობდეს სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების, საჯარო რეესტრის ეროვნულ სააგენტოში ერთი საკადასტრო კოდით მის საკუთრებად რეგისტრირებულ მინიმუმ 1 ჰექტარ მიწის ნაკვეთს, რომლის გარე პერიმეტრიდან არაუმეტეს 500 მეტრის რადიუსში იქნება წყლის წყარო (მდინარე, მელიორაციის მოქმედი არხი, ტბა, ან მიწის ნაკვეთზე მოწყობილი ჭაბურღილი), ან მიღებული უნდა ჰქონდეს სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის ნაკვეთი გრძელვადიანი იჯარით სახელმწიფოსგან (იჯარის დარჩენილი პერიოდი უნდა შეადგენდეს მინიმუმ 10 წელს, იჯარის ხელშეკრულება უნდა იყოს რეგისტრირებული საჯარო რეესტრის ეროვნულ სააგენტოში).

ხშირად ისმის კითხვა შესაძლებელია თუ არა ფერმერი ჩაერთოს პროექტში თუ მას აქვს 1 ჰა ფართობის მიწა ფრაგმენტულად სხვადასხვა ადგილას. ამ შემთხვევაში, პროექტში მონაწილეობას შეძლებელია შემდეგი გარემოების გათვალისწინებით:

- თუ ნაკვეთები მომიჯნავეა, უნდა მოხდეს მათი ერთი საკადასტრო კოდის ქვეშ გაერთიანება.
- თუ ნაკვეთების გაერთიანება შეუძლებელია გეოგრაფიული მდებარეობის ან სხვა ფაქტორების გამო, მათზე უპრობლემოდ უნდა იყოს შესაძლებელი 1 სარწყავი სისტემის მოწყობა.

რაც შეეხება მაქსიმალურ ფართობს, ბენეფიციარს შესაძლებლობა აქვს გააშენოს მრავალწლოვანი ხეხილის ბაღი მაქსიმუმ 20 ჰექტარზე, ხოლო 1 ბენეფიციარზე გაცემული სახელმწიფო თანადაფინანსება არ უნდა აღემატებოდეს 100,000 ლარს.

თუ ბენეფიციარი ფლობს ზემოაღნიშნული მიწის ნაკვეთის შესაბამის ფართობს, ირჩევს რეგიონის მიხედვით დაშვებულ გასაშენებელი კულტურებიდან თვენთვის სასურველს:

კახეთი: ვაშლი, ჟოლო, მაცვალი, გარგარი, კივი, ატამი, ქლიავი, ბალი, ტყემალი, ზეთის ხილი, ხურმა, ბრონეული, კაკალი, ნუში, თხილი, მსხალი, ალუბალი, კომში.

შიდა ქართლი: გარგარი, ნუში, შინდი, კაკალი, ატამი, ქლიავი, ტყემალი, ბალი, მოცხარი, ხურტკმელი, ჟოლო, კაკალი, ვაშლი, მსხალი, ალუბალი, მაცვალი, კომში.

ქვემო ქართლი: ვაშლი, ატამი, ქლიავი, ტყემალი, ბალი, გარგარი, მოცხარი, ხურტკმელი, ჟოლო, კაკალი, ნუში, ბრონეული, მსხალი, ალუბალი, ხურმა, მაცვალი, კომში.

მცხეთა - მთიანეთი: ნუში, ატამი, ქლიავი, ტყემალი, ბალი, მოცხარი, ხურტკმელი, ჟოლო, კაკალი, ვაშლი, მსხალი, ალუბალი, მაცვალი, კომში.

სამცხე - ჯავახეთი: ატამი, ქლიავი, ტყემალი, ბალი, მოცხარი, ხურტკმელი, ჟოლო, კაკალი, ვაშლი, მსხალი, ალუბალი, მაცვალი, კომში.

იმერეთი: ლურჯი მოცვი, მაცვალი, ქლიავი, ტყემალი, ბალი, მოცხარი, ხურტკმელი, ჟოლო, ხურმა, კაკალი, თხილი, ვაშლი, მსხალი, ალუბალი.

რაჭა - ლეჩხუმი - ქვემო სვანეთი: ქლიავი, ტყემალი, ბალი, ხურმა, კაკალი, თხილი, ვაშლი, მსხალი, ალუბალი, ჟოლო, მაცვალი, კომში.

სამეგრელო - ზემო სვანეთი: კაკალი, ვაშლი, მანდარინი, ფორთოხალი, ლიმონი, ქლიავი, ტყემალი, ლურჯი მოცვი, ხურმა, კივი, ფეიხოა, თხილი, მსხალი, ალუბალი, ბალი, ჟოლო, მაცვალი.

გურია: მაცვალი, ჟოლო, მანდარინი, ფორთოხალი, ლიმონი, ქლიავი, ტყემალი, ბალი, ლურჯი მოცვი, ხურმა, კივი, ფეიხოა, თხილი, ვაშლი, მსხალი, ალუბალი, კაკალი.

აჭარა: კაკალი, მანდარინი, ფორთოხალი, ლიმონი, ქლიავი, ტყემალი, ბალი, ლურჯი მოცვი, ხურმა, კივი, ფეიხოა, თხილი, ვაშლი, მსხალი, ალუბალი, ჟოლო, მაცვალი.

მნიშვნელოვანია იმის გათვალისწინება, რომ დასავლეთ საქართველოში, კერძოდ გურიის, სამეგრელოს და აჭარის რეგიონებში თხილის კულტურის გაშენების შემთხვევაში, წვეთოვანი სარწყავი სისტემის მოწყობა ნებაყოფლობითია. პროგრამაში „დანერგე მომავალი“ მონაწილეობისთვის საჭიერია, პროექტების მართვის სააგენტოში წარადგინოთ შემდეგი დოკუმენტაცია:

პროექტი „დანერგა მომავალი“ მონაწილეობის მსურველთათვის

კომპანიას გავლილი აქვს აკრედიტაცია სოფლის მეურნეობის კვლევით ცენტრში. წვეთოვანი სარწყავი სისტემების შემთხვევაში, იმპორტი დაშვებული არ არის.

- თანამონაწილეობის თანხის არსებობის დამადასტურებელი დოკუმენტი - ცნობა ბანკიდან შესაბამისი თანხის ანგარიშზე არსებობის შესახებ; ბენეფიციარის საბანკო რეკვიზიტები.

აღნიშნული დოკუმენტაციის სრულყოფილად წარდგენის შემთხვევაში, განაცხადი ავტომატურად მტკიცდება და აღარ მოხდება მისი კომისიური წესით განხილვა.

დამატებითი კითხვების არსებობის და ინფორმაციის საჭიროების შემთხვევაში მიმართეთ ცხელ ხაზს 1501 ან ენვეთ ვებგვერდს www.apma.ge.

- ამონაწერი სამენარმეო რეესტრიდან (იურიდიული პირის შემთხვევაში);
- რეგისტრაციის დამადასტურებელი დოკუმენტი (კოოპერატივის შემთხვევაში);
- პირადობის მოწმობის ასლი (იურიდიული პირის შემთხვევაში - დირექტორის/პასუხისმგებელი პირის; ფიზიკური პირის შემთხვევაში - ნაკვეთის მფლობელისა და პასუხისმგებელი პირის);
- ცნობა საგადასახადოდან დავალიანების არ არსებობის შესახებ;
- სსიპ სოფლის მეურნეობის სამეცნიერო-კვლევითი ცენტრის მიერ გაცემული ცნობა განაცხადით გათვალისწინებული ყველა მრავალწლიანი კულტურისათვის ნაკვეთის ნიადაგის ვარგისიანობისა და შესაბამისობის შესახებ; აღნიშნული ცნობის მისაღებად, ბენეფიციარი მიმართავს ერთ-ერთ ლაბორატორიას - თბილისში: აგრარული უნივერსიტეტის ან მულტიტესტის, ხოლო დასავლეთ საქართველოში ანასეულის ცენტრის ლაბორატორიას, სადაც ხდება მიწის ანალიზი. მათ მიერ გაცემული დოკუმენტი ბენეფიციარმა უნდა წარადგინოს სოფლის მეურნეობის სამეცნიერო - კვლევით ცენტრში (თბილისი, მარშალ გელოვანი გამზ N6), სადაც ხდება საბუთის გაცემა ლაბორატორიის მიერ გაცემული დოკუმენტის საფუძველზე. (გასათვალისწინებელია, რომ ლაბორატორიულ ანალიზზე განეული ხარჯი პროგრამაში მონაწილეობის შემთხვევაში ანაზღაურდება, ამიტომ შესაბამისი ინვოისი და გადახდის ქვითარი უნდა შეინახოთ).
- მიწის ნაკვეთის საკუთრების დამადასტურებელი დოკუმენტი (ამონაწერი საჯარო რეესტრიდან და საკადასტრო რუკა), იჯარის შემთხვევაში ამონაწერთან ერთად წარმოდგენილი უნდა იყოს იჯარის ხელშეკრულება; ამ შემთხვევაში, პროექტში მონაწილე ბენეფიციარებმა უნდა გაამახვილონ ყურადღება, რომ დოკუმენტაციის სრულყოფილად წარდგენისთვის საჭიროა საკადასტრო რუკა და არა საკადასტრო ნაკვეთი (საკადასტრო რუკის შემთხვევაში ჩანს ბენეფიციარის ნაკვეთის მომიჯნავე ნაკვეთებიც).
- ცნობა მიწის ნაკვეთის დამუშავების შესახებ, გაცემული შესაბამისი მუნიციპალიტეტის საქართველოს სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ტერიტორიული ორგანოს მიერ; მთელი საქართველოს მასშტაბით წარმოდგენილია სოფლის მეურნეობის სამინისტროს საინფორმაციო-საკონსულტაციო სამსახურები. მიწის დამუშავების შემდეგ, ბენეფიციარმა საკონსულტაციო სამსახურის წარმომადგენელს უნდა აჩვენოს მფლობელობაში არსებულ ნაკვეთზე შესრულებული სამუშაოები. რის შემდგომ, სოფლის მეურნეობის სამინისტროს წარმომადგენელი გასცემს ცნობას მიწის ნაკვეთის დამუშავების შესახებ.
- ნერგების შესყიდვის ინვოისი ან/და ხელშეკრულება ქართულ, ინგლისურ ან რუსულ ენაზე, სადაც მითითებული უნდა იყოს: ნერგების რაოდენობა; თითოეული ნერგის ფასი; ჯამურად ნერგების ღირებულება; ნერგის მახასიათებლები; მიწოდების პირობები; გამყიდველის

საბანკო რეკვიზიტები; საქართველოში ნერგების შესყიდვისას უნდა მიმართოთ იმ სანერგებს, რომელიც მოცემულია www.apma.ge საიტზე. ყველა ამ სანერგე მეურნეობას აქვს სოფლის მეურნეობის სამეცნიერო-კვლევითი ცენტრის აკრედიტაცია. რაც შეეხება ნერგების იმპორტს, ის შესაძლებელია ნებისმიერი ქვეყნიდან.

- შესასყიდი სარწყავი სისტემის (წვეთოვანი ირიგაცია, სპრინკლერ-ირიგაცია) ინვოისები ან ხელშეკრულება ქართულ, ინგლისურ ან რუსულ ენაზე; წვეთოვანია სარწყავი სისტემის შესყიდვის დროსაც ბენეფიციარმა უნდა იხელმძღვანელოს www.apma.ge საიტზე მოცემული კომპანიების ჩამონათვალით. ყველა ამ

ცხრილი N1 მცენარეების დასაშვები მინიმალური სიხშირე 1 ჰა-ზე

ინტენსიური და ნახევრად ინტენსიური ტიპის ბაღების გაშენების მიზნით და თანადაფინანსების ლიმიტები

მრავალწლიანი კულტურები	ნერგების მინიმალური რაოდენობა - 1 ჰა	მაქსიმალური თანადაფინანსება ერთ ადგილობრივ ნერგზე - ლარი	მაქსიმალური თანადაფინანსება ერთ იმპორტირებულ ნერგზე - ლარი
კურკოვნები:			
ატამი	500	3.5	4.2
ქლიავი	660	3.5	4.2
ბალი	660	3.5	4.2
ტყემალი	500	3.5	4.2
გარგარი	400	3.5	4.2
ზეთის ხილი	500	5.6	6.72
ალუბალი	350	2.8	3.36
შინდი	350	3.5	4.2
თესლოვნები:			
ვაშლი MM106	660	4.2	5.04
ვაშლი M9	1 660	4.2	5.04
მსხალი	600	3.5	4.2
კომში	500	4.20	5.04
სუბტროპიკული:			
ხურმა	400	3.5	4.2
ბროწეული	500	2.1	2.52
კივი	400	3.5	4.2
ფეიხოა	500	2.8	3.36
ლიმონი	800	2.8	3.36
ფორთოხალი	500	2.8	3.36
მანდარინი	500	2.8	3.36
კაკლოვანი:			
კაკალი	155	10.50	12.6
თხილი	500	1.05	1.26
ნუში	300	4.2	5.04
კენკროვანი:			
ლურჯი მოცივი	3 000	4.9	5.88
მოცხარი	2 100	2.1	2.52
მაყვალე	2 500	2.1	2.52
ხურტკმელი	2 100	2.1	2.52
ჟოლო	4 700	1.05	1.26

სარწყავი სისტემების მნიშვნელობა

გემო სამგორის სარწყავი სისტემის მშენებლობა მართლაც საერთო სახალხო მშენებლობას წარმოადგენდა. საკმაოდ მოკლე ხანში და იმდროინდელი სუსტი ტექნიკური აღჭურვილობის და უზრუნველყოფის პირობებში, ამოიღეს 15 მლნ. მ³ მიწა, შესრულდა 415 ათასი მ³ ბეტონის სამუშაოები. არხის ტრასაზე, რომელიც გადის რთულ რელიეფურ პირობებში, მოწყობილია მრავალი რთული ჰიდროტექნიკური ნაგებობა: 10 გვირაბი - საერთო სიგრძით 8439მ, 2 გალერეა - საერთო სიგრძით 309 მ, 5 დიუკერი - საერთო სიგრძით 1762 მ, 3 აკვედუკი - 177 მ საერთო სიგრძით და 3 სწრაფდენი - 1551 მ საერთო სიგრძით. საბოლოოდ, 40 კმ სიგრძის გემო მაგისტრალური არხი 1951 წლის 4 ნოემბერს საზეიმოდ გაიხსნა, რითაც 14 200 ჰა მიწის ფართობის მორწყვა გახდა შესაძლებელი. ამასთან, დაიწყო თბილისის წყალსაცავის შევსებაც.

გემო სამგორის სარწყავი სისტემის ტექნიკური ექსპლუატაცია დაიწყო 1954 წელს, ხოლო მთლიანად სისტემის მშენებლობა დასრულდა 1964 წელს, სიონის წყალსაცავის ექსპლუატაციაში შესვლის შემდეგ.

ნიდერლანდების მთავრობის საგრანტო პროგრამის (ORIO) ფარგლებში, დღეისათვის მიმდინარეობს გემო სამგორის საირიგაციო სისტემის რეაბილიტაციის პროექტის განხორციელების ეტაპი.

სარწყავი სისტემების მნიშვნელობისა და მათი მშენებლობის ისტორიის შესახებ გემო სამგორის სარწყავი სისტემის მაგალითზე

საქართველოში სარწყავი მინათმომქმედება სოფლის მეურნეობის უძველესი დარგია და მის განუყოფელ ნაწილს წარმოადგენს. მეცნიერული კვლევებით დასტურდება, რომ სარწყავი არხების გაყვანა ადრეულ ბრინჯაოს ხანაშიც მაღალ დონეზე იდგა, რასაც ადასტურებს უძველესი არხების უამრავი ნაკვალავი.

ცნობილია, რომ ბუნებრივ-კლიმატური პირობების მიხედვით, აღმოსავლეთ საქართველოში, სადაც კონცენტრირებულია სარწყავი სისტემების უდიდესი ნაწილი, დამახასიათებელია ატმოსფერული ნალექების ნაკლებობა და წლის განმავლობაში არათანაბარი განაწილება. სავსებით სერიოზული კულტურული მცენარეებისთვის ტენის დეფიციტი 400-500 მმ-ის (4-5 კმ/ჰა-ზე) ფარგლებში მერყეობს, რაც 4-5 ჯერადობით მორწყვის ტოლფასია. იგივე შეიძლება ითქვას დასავლეთ საქართველოს რამდენიმე რაიონზე, შედარებით ნაკლები ინტენსივობით.

მეცნიერულად დასაბუთებულია, რომ საქართველოს აღმოსავლეთ ნაწილში მკაცრი გვალვები მეორდება ყოველ

4-5 წელიწადში ერთხელ. გვალვები ურწყავ ფართობებზე იწვევს ერთწლიანი კულტურების სრულ განადგურებას, ხეხილის ბაღებისა და ვენახების ფიზიოლოგიურ დაკნინებას, ხოლო ტენის დეფიციტის პირობებში სასოფლო-სამეურნეო კულტურების მოსავლიანობა ეცემა 30-40%-ით. ასევე მრავალჯერადი ცდების შედეგად დადგინდა, რომ ორჯერადი მორწყვის პირობებში მოსავლიანობა საშუალოდ იზრდება 30%-ით, ხოლო ყველა შემდგომი მორწყვა მოსავალს დამატებით ზრდის 18-20 %-ით. რწყვა დადებითად მოქმედებს არამარტო გვალვიან, არამედ შედარებით მცირენალექიან პერიოდშიც. მცენარისთვის ოპტიმალური ტენის დაცვა პრაქტიკულად შეუძლებელია, მაგრამ მის ქვედა და ზედა ზღვარს შორის (40-80 %) რეგულირება რწყვით არის შესაძლებელი.

თბილისის შემოგარენის იმ მიწების მორწყვა, რომელსაც დღეს გემო სამგორის სარწყავი სისტემა ემსახურება, ძველ დროშიც წარმოებდა. მე-19 საუკუნის 60-იან წლებში შემუშავდა სამგორის და ყარაიამის ველების მორწყვის სქემა, მაგრამ საბოლოოდ, სამგორის ველის მიწების მორწყვის პრობლემების გადაწყვეტა მხოლოდ მე-20 საუკუნეში გახდა შესაძლებელი.

სამგორის მასივის მიწების მორწყვის კომპლექსური საირიგაციო ჰიდროენერგეტიკული პროექტის შედგენა დაიწყო 1925 წელს და დასრულდა 1931 წელს. 1941 წელს დაიწყო სამშენებლო სამუშაოები, თუმცა ის მალევე შეწყდა მეორე მსოფლიო ომის დაწყების გამო. მშენებლობა განახლდა 1947 წელს, როცა დამტკიცდა ტექნიკური პროექტის პირველი რიგის სამუშაოები, რომელიც ითვალისწინებდა პალდოს სათავე ნაგებობის, ზედა მაგისტრალური არხისა და თბილისის წყალსაცავის მშენებლობას.

ქართული ვაზის ჯიშების მრავალფეროვნება 525 ძირძველი ჯიში

მწვანე კახური

რქანითელი

მწვანე კახური - ქართული აბორიგენული თეთრყურძინიანი ვაზის ჯიშია. მიეკუთვნება კახეთის ვაზის ჯიშთა ჯგუფს. სახელწოდება მიღებული აქვს მწიფე მარცვლების მოყვითალო-მწვანე ფერის გამო. მაღალხარისხიანი პროდუქციის მომცემი საღვინე ჯიშია. ევროპული წესით დამზადებული ღვინო მომწვანო-ჩალისფერია, ნორმალურალკოპოლიანი, მაღალპარმონიული და ხალისიანი, ხილის მდიდარი ტონებით. კახური წესით დამზადებული ღვინო კი უფრო სხეულიანია, ენერგიული, რომელსაც სიძველეში ახასიათებს ნაზი ბუკეტი ხილის ძლიერი არომატი. ჯიში საშუალო სიმწიფის პერიოდისაა, სრულ სიმწიფეში შედის სექტემბრის მეორე ნახევრიდან. ყურძნის წვენი შაქარი შეადგენს 20,0-22,0%-ს, ხოლო მჟავიანობა - 6,0-7,8 გ/ლ-ს. მწვანე კახური გამოიყენება ადგილწარმოშობის დასახელების ღვინოების დასამზადებლად: „მანავი“, „წინანდალი“, „კარდენახი“, „კახეთი“ და „ვაზისუბანი“.

რქანითელი - ქართული აბორიგენული თეთრყურძინიანი ვაზის ჯიშია. მიეკუთვნება კახეთის ვაზის ჯიშთა ჯგუფს. საქართველოს უპირველესი ჯიშია ვენახების ფართობის მიხედვით ფართოდ გავრცელებულია კახეთისა და ქართლის რაიონებში. საქართველოს გარეთ გვხვდება უკრაინაში, მოლდოვაში, სომხეთში, აზერბაიჯანში, შუა აზიისა და აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნებში. გამოირჩევა მაღალი სამეურნეო-ტექნოლოგიური მახასიათებლებით. მისგან მზადდება მაღალხარისხიანი ევროპული, კახური ტრადიციული, შემავრებული ღვინოები და ღვინის ბრენდები. ჯიში საშუალო ან საშუალოზე საგვიანო სიმწიფის პერიოდისაა, სრულ სიმწიფეს აღწევს სექტემბრის შუა რიცხვებიდან (კახეთში) ოქტომბრის პირველ რიცხვებამდე (ქართლში). ყურძნის წვენი შაქარი შეადგენს 20,0-24,0%-ს, ხოლო მჟავიანობა - 7,0-8,0გ/ლ-ს. რქანითელი გამოიყენება შემდეგი ადგილწარმოშობის დასახელების ღვინოების დასამზადებლად: „წინანდალი“, „გურჯაანი“, „კარდენახი“, „კახეთი“, „კოტეხი“, „ნაფარული“, „ტიბაანი“ და „ვაზისუბანი“.

დღეისათვის საქართველოში 500-ზე მეტი ჯიშია აღწერილი და რაოდენობის მხრივ ჩვენს ქვეყანას მსოფლიოში კონკურენტი არ მოეძებნება.

ვაზის სახელები ისტორიულადაა ჩამოყალიბებული ყურძნის გარეგნობისა და მისი სხვადასხვა თვისების მიხედვით, თუმცა უმეტესობის ეტიმოლოგია ვერ დგინდება.

ზოგიერთი ყურძნის სახელი მიღებულია ფერის მიხედვით: რქანითელი, ძელშავი, საფერავი, ფერადი, მწვანე, ჭრელყურძენა, ყურნითელა, წითლიანი, ოქროს ყურძენი, თეთრი თავკვერი, შავითა, შავყურძენა და სხვა.

ზოგიერთი ყურძნის მოყვანილობისა და გარეგნობის მიხედვით: ჩიტისთვალა, ხარისთვალა, მხარგრძელი, თითა, ცხენის ძუძუ, მტრედისფხა, მოკლემტევანა, თავკვერი, კვირისტავა, მელისკუდა, ყორნისთვალა, ღრუბელა, ლამაზა, მტევანდიდი, ღორისთვალა.

წარმომავლობის მიხედვით შერქმეული სახელებია: განჯური, ოჟიური თეთრი, არაგვისპირული, გორული, კასპური, კახურა, შონური (სვანური), კლარჯული, გავაზური, შირაზული, დიღმური, ქველოური, ადანასური, რცხილათუბანი.

ყურძნის მტევნის მიხედვით შერქმეული სახელებია: კუმსი, მცვივანა, საკმელა, თხლაფა, რქახულია, ბუერა, ვაზი, მჭვარტლა, კნანუნა, ყუნწმაგარი.

საქართველო ტერიტორიაზე ყველაზე მეტად გავრცელებული ჯიშებია:

კახეთში: რქანითელი, მწვანე, საფერავი, კახური მცვივანი, თითა, თავკვერი, შავი ბუდეშური, ხიხვი, კუმსი, ქისი, ხარისთვალა, გავაზური და სხვ.

ქართლში: საფერავი და მწვანე, შიდა ქართლში კი ძელშავი, ხარისთვალა, შავითა, საფერავი, დიღმური, რქანითელი, თითა, მწვანე, ჩინური და სხვ.

მცხეთაში: თითაყურძენი, ხარისთვალა, ცხენისძუძუ, საღვინე, ბუდეშური და სხვ.

იმერეთში: ძელშავი, თითა, მელისკუდა, საფერავი, ადანასური, ქველოური, ჩხავერი, კუნძა, კვირისტავა, ხარისთვალა, მწვანე, მაღლარი, თეთრი ბუდეშური, კრახუნა და სხვ.

რაჭაში: ძელშავი, რკო, ფეროვანი, საფერავი, ალექსანდროული, რცხილა, ალადასტური, სამაჭრია, ხოტევერი, ოყურეშული, რქანითელი, ხიხვი, მცვივანი, თითა, ცხენის ძუძუ, თეთრა, კახურა, უსახელო, საკმეველი, ციცქა, ცოლიკოური, კრახუნა და სხვ.

ლეჩხუმში: საფერავი, ოჯალეში, ალექსანდროული, ალადასტური, უსახელოური, რქანითელი, ხიხვი, ყუნწმაგარა, თითა, კახურა, თეთრა, თეთრანძინა და სხვ.

სამეგრელოში: ხორდანი, შონური, ანუ სვანური, ოჯალეში, აკიდო, ტროკუკხი, დედოფლის კითი, სამაჭრო, ტუტაში, პუმპულა, კეთილური, კოკაჩა, მწვანე, მერდაგი, ჩეკოლოში, ცხინკილოური და სხვ.

გურიაში: ძელშავი, ხემხო, აკიდო, მტევანდიდი, ხარისთვალა, ღორისთვალა, შავყურძენა, ჩხავერი, ალადასტური, თითა, მწვანე, საკმეველი, კლარჯული, კაკაჩია და სხვ.

აჭარაში: ხარისთვალა, ცხენისძუძუ, ჩხავერი, ჯინეში, სანური, ჭოდი, შავი ყურძენი, შავშური, ხოფათური, კლარჯული, მწვანე, ბაღის ყურძენი, ბროლა, თეთრი ყურძენი, ხევარდული, მელისკუდა, სირეფი, გორგოული და სხვ.

შავშეთ-კლარჯეთში: ბუტკო, ცხენისძუძუ, შიშველი, საფერავი, ხელთური, ახალაჯი, ჯინეში და სხვ.

აფხაზეთში: ამლახუ, ავასიხვა, კაჭიჭი, აღბიჯი, ავაბილი, აბსუაჟი, ლაკოაჟი, ხაფშირა, ხუნალიჟი და სხვ. ადგილობრივი ჯიშების გარდა აფხაზეთში კარგ შედეგს იძლევა ცოლიკოური, ოჯალეში, ჩხავერი, კრახუნა.

დღევანდელ ნომერში შემოგთავაზებთ თეთრი საღვინე ჯიშებიდან ორ ვაზის ჯიშს. გაზეთის შემდეგ ნომერში შესაძლებლობა გექნებათ გაეცნოთ საქართველოში გავრცელებულ სხვა საღვინე და ასევე სასუფრე ჯიშებს.

უნიკალური ჯიშებისგან დაგზადებული ღვინოების პრეზენტაცია

სოფლის მეურნეობის სამინისტროს სოფლის მეურნეობის სამეცნიერო-კვლევითი ცენტრის ჯიდაურას საცდელ-სადემონსტრაციო ბაზაზე იშვიათი ვაზის ჯიშებისგან დაყვანილი ღვინოების პრეზენტაცია გაიმართა. ღონისძიება, რომლის მიზანია აღნიშნული ჯიშების პოპულარიზაცია და ბაზარზე მათი სამრეწველო მიმართულებით დაბრუნება, სსიპ ღვინის ეროვნული სააგენტოს მხარდაჭერით გაიმართა.

ახალი ღვინოების პრეზენტაციას სოფლის მეურნეობის მინისტრი ლევან დავითაშვილი, საქართველოს მთავრობის წარმომადგენლები და ქართული ღვინის მწარმოებელი კომპანიების ხელმძღვანელი პირები ესწრებოდნენ.

ღონისძიების ფარგლებში სოფლის მეურნეობის სამეცნიერო-კვლევითი ცენტრის დირექტორმა, ლევან უკმაჯურიძემ და ცენტრის სპეციალისტებმა მეღვინეობის დარგის განვითარებისთვის კვლევითი ცენტრის მნიშვნელობაზე, ასევე იშვიათი ვაზის ჯიშების წარმოების პოტენციალის შესახებ

პრეზენტაციები წარადგინეს. ღონისძიების სტუმრებს საშუალება ჰქონდათ 20-ზე მეტი იშვიათი ჯიშისგან დამზადებული ღვინოები დაეგემოვნებინათ.

როგორც სოფლის მეურნეობის მინისტრმა, ლევან დავითაშვილმა აღნიშნა, სოფლის მეურნეობის სამინისტროს სამეცნიერო-კვლევითი ცენტრის მრავალწლოვანი კულტურების კვლევისა და სარგავი მასალების წარმოების ექსპერიმენტული ბაზა მცხეთის მუნიციპალიტეტში, სოფელ ჯიდაურაში 80 ჰა ფართობზეა განთავსებული. საკოლექციო ნარგაობაში დაცულია ვაზის 350 უცხოური და 437 ქართული ჯიში, მათ შორის ქართული ვაზის უნიკალური და იშვიათი ჯიშების კოლექცია, რომლის მოძიება და აღდგენა ხანგრძლივი დროის განმავლობაში მიმდინარეობდა. აღნიშნული ჯიშები თავის დროზე სამრეწველო დანიშნულებისთვის გამოიყენებოდა და მისგან უმაღლესი

ხარისხის სუფრის ღვინო მზადდებოდა. სწორედ აღნიშნული ჯიშების სამრეწველო მიმართულებაში დაბრუნების მიზნით, სოფლის მეურნეობის სამეცნიერო-კვლევითი ცენტრი ვაზის ჯიშების აღდგენის პარალელურად, იშვიათი ვაზის ჯიშებისგან ღვინოების დაყვანას და მათ კვლევას ახორციელებს.

აღსანიშნავია, რომ ჯიდაურას საკვლევი-სადემონსტრაციო ბაზა 2007 წელს ა(ა)იპ „აგრო“-სა და შპს „აგრო-ქართუ“-ს მიერ საქველმოქედო ფონდის „ქართუ“ ფინანსური მხარდაჭერით შეიქმნა. 2014 წელს საქართველოს ყოფილმა პრემიერ-მინისტრმა, ბიძინა ივანიშვილმა ჯიდაურას სადემონსტრაციო მეურნეობა სახელმწიფოს გადასცა, რომლის ბაზაზეც სსიპ სოფლის მეურნეობის-სამეცნიერო კვლევითი ცენტრი ჩამოყალიბდა.

ადამიანის საკვებად გამოსაყენებელი სარეველა მცენარეები

უძველესი დროიდან ადამიანი საკვებად იყენებდა ველურ მცენარეებს (ფოთლებს, თესლებს, წვნიან ღეროებს, ტკბილ ფესვებს). მომთაბარე ცხოველების დროს ისინი იკვებებოდნენ მცენარეებით, რაც გზად ხვდებოდათ (თათაბო, ჭიჭლაყა, მდოგვი, ჭინჭარი და სხვა). დროთა განმავლობაში ადამიანებმა დაიწყეს იმ მცენარეების მოძიება და შეგროვება, რომელთა გემური თვისებები მათთვის უფრო მეტად მისაღები იყო.

სარეველა მცენარეები შეიცავენ მინერალურ მარილებს, ანტიოქსიდანტებს, ვიტამინებსა და მიკროელემენტებს (E, C, P, PP, Fe, Ca, K, Mg, B1, B2, B6 და სხვა), რაც წარმოადგენს ჯანმრთელობისათვის აუცილებელ ნივთიერებებს, განსაკუთრებით კი გაზაფხულსა და შემოდგომაზე. სარეველა მცენარეებს განეკუთვნება ყველა მცენარე, რომელიც იზრდება კულტურულ მცენარეებთან ერთად და ხელს უშვლის მათ ზრდა-განვითარებას, სარეველა

მცენარეები ხშირად გამოიყენება სხვადასხვა მიმართულებით, მათ შორის: ადამიანების საკვებად, მედიცინაში, ვეტერინარიაში, ცხოველების საკვებად და სხვა.

სარეველა მცენარეები საკვებად ვარგისია მათი შეგროვებიდან 2-3 საათის განმავლობაში, ან უკიდურეს შემთხვევაში იმავე დღეს, რომელ დღესაც იქნა შეგროვებული, გამოიყენება ბოსტნეულთან, თევზეულთან, ხორციან კერძებში, ამზადებენ სუპებს, ფხალეულს და სხვ.

წარმოადგენს იმ სარეველა მცენარეების ჩამონათვალს, რომელიც ადამიანის საკვებად დღესაც გამოიყენება და სასარგებლო თვისებებით გამოირჩევა.

ქვემოთ მოცემულია ზოგიერთი მათგანის მოკლე დახასიათება.

ნატარქატამბ – *Chenopodium album* L.

ერთწლიანი, ბალახოვანი, საგაზაფხულო სარეველაა. ფესვი - მთავარღერძა; ღერო - სწორი, მომწვანო - მონაცრისფრო, სიმაღლე 20 - 100 სმ; ფოთლები - მორიგეობით განლაგებული, კვერცხისებურ - რომბისებური, დაკბილული; ყვავილედები - თავთავისმაგვარი, სიგრძე 10 - 40 სმ, ყვავილობის პერიოდი ივლისი - აგვისტო; თესლურა - მომრგვალო, წვრილი, შავი, დიამეტრით 1.5 მმ, ერთ მცენარეზე ვითარდება 100 000 თესლი, აღმოცენების უნარს ინარჩუნებს 8 წელიწადს.

გამოიყენება კულინარიაში ფხალეულის დასამზადებლად.

წიწმბაშურა – *Capsella bursa-pastoris* (L.) Medic.

ერთწლიანი ბალახოვანი მცენარეა ჯვაროსანთა ოჯახიდან; ფესვი - მთავარღერძა; ღერო - სწორი, მარტივი, დატოტვილი, სიმაღლე 20-60 სმ; ფოთოლი - მორიგეობით განლაგებული, მჭდომარე, მოგრძო - ლანცეტისებური; ყვავილი წვრილი, თეთრი ფერის. ყვავილობს აპრილიდან აგვისტომდე. ნაყოფს იძლევა მაისიდან სექტემბრამდე; ნაყოფი - ჭოტაკი, სიგრძე 5-8 მმ, უკულმა სამკუთხა - გულისებური; თესლი - მოყავისფრო - მოყვითალო, ოვალური, სიგრძე 1 - 2.5 მმ, სიგანე - 0.5 - 0.7 მმ, ერთი მცენარე იძლევა 70 000 თესლს.

გამოიყენება კულინარიაში ფხალეულის დასამზადებლად.

დანდური – *Portulaca oleracea* L.

ერთწლიანი, ბალახოვანი მცენარეა, სუკულენტი; ღერო - გართხმული, მონითალო ფერის, 10 - 40 სმ; ფოთლები - მჭდომარე, მოპირდაპირედ განლაგებული, მოგრძო - უკუკვერცხისებური, ხორცოვანი; ყვავილი - პატარა, ყვითელი; ყვავილობს ივნისიდან აგვისტომდე; ნაყოფი - კვერცხისებური ან სფეროსებური კოლოფი, მწიფდება სექტემბერში; თესლი - მუქი ყავისფერი - მოშავო.

გამოიყენება კულინარიაში ფხალეულის, სალათესა და სუპების მოსამზადებლად.

ჭიჭლაყა – *Amaranthus retroflexus* L.

ერთწლიანი საგაზაფხულო სარეველაა. ფესვი - მთავარღერძა; ღერო - სწორი, მარტივი ან დატოტვილი, ღია მწვანედან მონითალომდე, სიმაღლე 20 - 150 სმ; ფოთლები - კვერცხისებურ - რომბისებური; ყვავილედები - ცილინდრული, მწვანე ფერის, ყვავილობის პერიოდი ივნისი - სექტემბერი; თესლი - მომრგვალო, მუქი ყავისფერი, პრიალა, დიამეტრით 1 მმ, ერთი მცენარე იძლევა 5 000 თესლს.

გამოიყენება კულინარიაში ფხალეულის, სუპების დასამზადებლად. გამოიყენება თევზეულთან და ხორციან კერძებთანაც.

ყანის ია – *Viola arvensis* Murray

ერთწლიანი მცენარეა იისებრთა ოჯახიდან; ფესვი - წვრილი; ღერო - დატოტვილი, სწორმდგომი 5 - 30 სმ; ფოთლები - მორიგეობით განლაგებული, მარტივი, მოგრძო ლანცეტისებური; ყვავილი ერთფეხი, მოყვითალო - თეთრი, დიამეტრი 6 - 10 მმ; ნაყოფი - კოლოფი კვერცხისებური, სიგრძე 6 - 10 მმ; თესლები - უკუკვერცხისებური, ზემოთ ოდნავ შეჭყლეტილი, ფუძესთან შევიწროებული, გლუვზედაპირიანი, მოყვითალო - ყავისფერი, სიგრძე 1.25 - 1.75 მმ, სიგანე 0.75 - 1 მმ.

გამოიყენება კულინარიაში ფხალეულის დასამზადებლად.

მუშუნა – *Rumex acetosa* L.

მრავალწლიანი, ბალახოვანი მცენარეა წიწიბურასებრთა ოჯახიდან; ფესვი - მთავარღერძა, მოკლე, დატოტვილი; ღერო - სწორი; სიმაღლე 1 მ-მდე; ფოთლები - წვნიანი, ლანცეტისებური; ყვავილი - წვრილი, ვარდისფერი ან წითელი, ყვავილობის პერიოდი მაისი-ივნისი; ნაყოფი - მუქი ყავისფერი კოლოფი, თესლები სამწახნაგოვანი, მოშავო - ყავისფერი, 1.7 მმ.

გამოიყენება კულინარიაში სუპის და ფხალეულის დასამზადებლად.

ქუთქუთა – *Thlaspi arvense* L.

ერთწლიანი ბალახოვანი მცენარეა ჯვაროსანთა ოჯახიდან; ღერო - მარტივი ან დატოტვილი, 10 - 50 სმ სიმაღლის; ფოთლები - ისრისებური, მჭდომარე, ყვავილი - წვრილი თეთრი ფერის, ყვავილობს აპრილიდან ივნისამდე; ნაყოფი - ჭოტაკი, მრგვალი ან მომრგვალო ოვალური, სიგრძე 12 - 18 მმ, სიგანე 11 - 16 მმ. თესლი ყავისფერი, დაღარული, სიგრძე 1.75 - 2.5 მმ, სიგანე 1.25 - 1.75 მმ. ერთი მცენარე იძლევა 10 000-მდე თესლს.

გამოიყენება კულინარიაში ფხალეულის დასამზადებლად.

ჭინჭარი – *Urtica dioica* L.

მრავალწლიანი, ბალახოვანი, ფესურიანი მცენარეა. სიმაღლე - 60-200 მმ; ღერო - სწორმდგომი, შებუსული; ფოთლები - გულისებრი, დაკბილული; ყვავილები - მოყვითალო - მწვანე, წვრილი, ყვავილობს ივნისიდან შემოდგომამდე; თესლი - კვერცხისებური, წვეროსკენ ოდნავ შევიწროებული, ფუძესთან - ფართო, ჭიპი მომრგვალო, მკაფიოდ შესამჩნევი, გლუვი, მონაცრისფრო - ყავისფერი, სიგრძე 1.25 - 1.75 მმ, სიგანე 0.75 - 1 მმ, მწიფდება ივლისში.

გამოიყენება კულინარიაში ფხალეულის და სუპების დასამზადებლად.

ჩვეულბრივი ღოღო – *Rumex crispus* L.

ბალახოვანი, ფესურიანი, მრავალწლიანი მცენარეა წიწიბურასებრთა ოჯახიდან; ფესვი - მთავარღერძა, გრძელი, ყავისფერი; ღერო - სწორმდგომი, 50 - 120 სმ სიმაღლის, შეუბუსავი, მონითალო ფერის; ფოთლები - მოპირდაპირედ განლაგებული, ლანცეტისებური, 15 - 20 სმ სიგრძის, ქვედა ფოთლები - გულისებრი; ყვავილები - პატარა, მონითალო ან მომწვანო; ყვავილობის პერიოდი ივნისი - ივლისი; ნაყოფი - სამწახნაგოვანი კაკლუჭა, მონითალო - ყავისფერი, ბზინავი, სიგრძე - 2 - 3 მმ, სიგანე - 1.5 - 2 მმ.

გამოიყენება კულინარიაში ფხალეულის დასამზადებლად.

ნიდაგის კვლევა

რა უნდა იცოდეს ფერმერმა ნიდაგის კვლევასთან დაკავშირებით

ჟუნურუკი – *Stallaria media* (L.) Cyr.

ერთწლიანი ბალახოვანი მცენარეა მიხაკისებრთა ოჯახიდან; ფესვი ფუნჯა; ღერო - ცილინდრული, დატოტვილი 10 სმ-მდე; ფოთლები - კვერცხისებური, ბოლოში წაწვეტებული; ყვავილები - პატარა, თეთრი. ყვავილობის პერიოდი მაისი-აგვისტო; ნაყოფი - მოგრძო კოლოფი; თესლი - მომრგვალო ან თირკმლისებური, მუქი ყავისფერი ან მონაცრისფრო - ყავისფერი, ზომით 0.75 - 1.25 მმ, ერთი მცენარე იძლევა 15 000 თესლს, აღმოცენების უნარს ინარჩუნებს 2-5 წლის განმავლობაში.

გამოიყენება კულინარიაში სალათების დასამზადებლად.

ბოლოკურა – *Raphanus raphanistrum* L.

ერთწლიანი ბალახოვანი სარეველაა ჯვაროსანთა ოჯახიდან; ფესვი - მთავარღერძა; ღერო - სწორმდგომი, დატოტვილი, შებუსუსი. სიმაღლე 10 - 70 სმ; ფოთლები - ფრთისებრდრანაკვეთილი; ყვავილი - ყვითელი; ყვავილობის ბაზუხიდან შემოდგომამდე; ნაყოფი - ჭოტაკი, ცილინდრული, 3 - 8 სმ სიგრძის, თესლი - მრგვალი ან ოვალური, მონითალო - ყავისფერი, ბადისებური ზედაპირით, სიგრძე - 3 მმ, სიგანე - 2.25 მმ.

გამოიყენება კულინარიაში ფხალეულის დასამზადებლად.

ორთქანდი – *Arctium lappa* L.

ორწლიანი ბალახოვანი სარეველაა რთულყვავილოვანთა ოჯახიდან; ფესვი - მთავარღერძა, ხორცოვანი, 60 სმ-მდე; ღერო - სწორმდგომი, 60 - 180 სმ სიმაღლის; ფოთლები - დიდი, გულისებური, მორიგეობითი, მარტივი, ყუნწიანი; ყვავილედი - კალათა, ყვავილები მილისებური, იასამნისფერი, ყვავილობის ივლისი-აგვისტო, ნაყოფი მნიფდება აგვისტო - სექტემბერში; თესლურა - მოგრძო, დაღარული, შიშველი, მოკლე ქოჩრით, ჭიპი მრგვალი, ყავისფერი, სიგრძე 4 - 6 მმ, სიგანე 2 - 2.5 მმ.

კულინარიაში გამოიყენება ფესვები და ღერო. ხშირად მას კარტოფილთან ერთად ამზადებენ.

წითელი სამყურა – *Trifolium pretense* L.

მრავალწლიანი ბალახოვანი სარეველაა პარკოსანთა ოჯახიდან; ფესვი - მთავარღერძა, დატოტვილი; ღერო - სწორი, 20 - 60 სმ სიმაღლის; ფოთოლი - რთული, ელიფსური; ყვავილი - წითელი, ვარდისფერი, 1.3 - 1.6 მმ სიგრძის, ყვავილობის მაისიდან სექტემბრამდე; ნაყოფი - პარკი, კვერცხისებური, თესლი გულისებურ - ოვალური, ყავისფერი, ნაყოფმსხმოიარობის პერიოდი ივლისი - აგვისტო.

ფოთლები გამოიყენება სალათებში, საკონდიტრო მრეწველობაში.

ღანძილი – *Allium ursinum* L.

მრავალწლიანი, ფესურისანი, ბალახოვანი მცენარეა; ბოლქვი მოგრძო, სისქით 1 სმ; ღერო - სამწახნაგისანი, 15 - 50 სმ სიმაღლის; ფოთლები - ღანცეცხისებური ან მოგრძო, სიგანე 3 - 5 მმ; ყვავილედი - ქოლგა, სფეროსებური, თეთრი, ყვავილობის პერიოდი მაისი - ივნისი; ნაყოფი - კოლოფი, თესლი - შავი ფერის, სფერული.

გამოიყენება სუპების და მწნილების დასამზადებლად.

ნიდაგის სრულყოფილი ანალიზი უხვი მოსავლის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი წინაპირობაა. ვინაიდან, ყველა სასოფლო-სამეურნეო კულტურისთვის აუცილებელია ნიდაგის განოყიერება და მცენარის უზრუნველყოფა საკვები ელემენტებით, საჭიროა წინასწარ ვიცოდეთ კონკრეტულად რომელი აგროქიმიკატებით და რა დოზით უნდა გავამდიდროთ ნიდაგი.

ნიდაგის აგროქიმიური ანალიზის ჩატარებით დგინდება ნიდაგის ვარგისიანობა სასოფლო-სამეურნეო სარგებლობისთვის და მისი შესაბამისობა ცალკეული სასოფლო-სამეურნეო კულტურის მოსაყვანად.

რა თმა უნდა გამოვიკვიროთ ნიდაგის კვლევასთან დაკავშირებით

დროულად ჩატარებული კვლევა და ნიდაგის ნაყოფიერების მართვა უზრუნველყოფს :

- მაღალ მოსავლიანობას;
- წარმოებული პროდუქციის ხარისხის ამაღლებას;
- ნიდაგის ნაყოფიერების შენარჩუნებას და მის ეტაპობრივ გაუმჯობესებას;
- ეკოლოგიურად უსაფრთხო წარმოებას.

სადა უნდა გამოვიკვიროთ ნიდაგის კვლევასთან დაკავშირებით

სახელმწიფო ორგანოები

1. სოფლის მეურნეობის სამინისტროს სამეცნიერო-კვლევითი ცენტრი

შპს "ადამ ბერიძის სახელობის ნიდაგისა და სურსათის დიაგნოსტიკის ცენტრი ანასეული"

მისამართი: სოფ. ანასეული, მეცნიერების ქ. # 9; ობურგეთი; გურია; საქართველო. ტელ: 790 65 11 15 ელ. ფოსტა: zonaluri@mail.ru

2. სსიპ საქართველოს სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ლაბორატორია

მისამართი: ვასო გოძიაშვილის ქ. #49; ; თბილისი; საქართველო. ტელ: 253 09 68 ელ. ფოსტა: lmacontact@lma.gov.ge

შენიშვნა: სსიპ საქართველოს სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ლაბორატორია ნიდაგის ანალიზს ახორციელებს სარგავი და გასამრავლებელი მასალების სერტიფიცირების პროცედურების საერთაშორისო სტანდარტების (COUNCIL DIRECTIVE 2008/90/EC და EPPO Standards SCHEMES FOR THE PRODUCTION OF HEALTHY PLANTS FOR PLANTING) შესაბამისად. ამ ლაბორატორიის სერვისით სარგებლობა სარგავი მასალის მწარმოებელ ფერმერებსაც შეუძლიათ.

კვლევების ჩამონათვალი:

1. ნიდაგის ენტომოლოგიური გამოცდა
2. ნიდაგის ფიტოპლემინტოლოგიური გამოცდა
3. ნიდაგის ფიტოპათოლოგიური გამოცდა

სსიპ საქართველოს სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ლაბორატორიაში არ ტარდება ნიდაგის ფიზიკო-ქიმიური ანალიზი.

კერძო სექტორი

(ა(ა)იპ სოფლის მეურნეობის პროექტების მართვის სააგენტოს მიერ შემუშავებულ პროექტებში ჩართული კერძო ლაბორატორიები)

3. შპს მულტიტესტი - კვების პროდუქტების, ნიდაგის ნიაღისეულის გამოცდის ქიმიური ლაბორატორია

მისამართი: თბილისი, სოფ. დიღომი, დიდგორის ქ. 13 ტელ: 214 48 48; ელ. ფოსტა: multitest@wanex.net

4. აიპ საქართველოს აგრარული უნივერსიტეტის საერთო-საუნივერსიტეტო ლაბორატორიული ცენტრი

მისამართი: თბილისი, დავით აღმაშენებლის ხეივანი #240 ტელ: 591 67 68 58 ; 577 11 20 64 ელ. ფოსტა: t.urushadze@agruni.edu.ge

რა მახასიათებლებზე უნდა გამოვიკვიროთ ნიდაგის კვლევასთან დაკავშირებით

ნიდაგის ნაყოფიერების განსაზღვრის მიზნით, ძირითადად, შეისწავლება შემდეგი მახასიათებლები:

1. მექანიკური (გრანულომეტრიული) შედგენილობა;
2. ჰუმუსი (ორგანული ნივთიერებები);
3. აზოტი;
4. ფოსფორი;
5. კალიუმი;
6. შთანთქმული კათიონების კომპლექსი;
7. ნიდაგის ხსნარის რეაქცია (pH);
8. კარბონატების შემცველობა;
9. ელექტროგამტარობა (EC) ხსნადი მარილების საერთო რაოდენობის დასადგენად

როგორ უნდა ავიღოთ ნიმუში ნიდაგის გამოსაკვლევად?

ლაბორატორიული ანალიზის სიმუსტე დამოკიდებულია სწორად აღებული ნიდაგის ნიმუშზე. ნიმუშის აღება დამოკიდებულია შესაფერის დროსა და მეთოდზე. დაუშვებელია ნიმუშების აღება ძლიერი გვალვის ან ჭარბტენიანობის პირობებში (მაგ. უხვი ნალექის მოსვლის ან თოვლის დნობის შედეგად), ასევე გაყინული ან თოვლის საფარს ქვეშ მყოფი ნიდაგიდან.

ნიდაგის შერეული ნიმუშების აღების სისხირე დამოკიდებულია ნიდაგის სიჭრელზე, ნაკვეთის რელიეფზე, მოსაყვანი კულტურის ბიოლოგიურ თავისებურებაზე. მუავე ნიდაგებზე ერთი შერეული ნიდაგის ნიმუშის აღება წარმოებს 2-5 ჰა-ზე (დასავლეთ საქართველოს სავარგულების უმეტეს ნაწილზე). კარბონატულ ნიდაგებზე კი 5-8 ჰა-ზე (აღმოსავლეთ საქართველოს სავარგულების უმეტეს ნაწილზე). თუმცა ერთნაირი რელიეფისა და თანაბარი ნაყოფიერების მქონე სავარგულიდან ერთი შერეული ნიმუშის აღება შესაძლებელია 15-20 ჰა-ზე ფართობიდანაც.

სათბურში ერთი შერეული ნიმუში აიღება ერთ სიღრმეზე 0-25 სმ-ზე. ღია გრუნტში ერთწლიანი კულტურებისთვის აიღება ორი შერეული ნიმუში 0-20 სმ და 20-40 სმ-ზე, ხოლო მრავალწლიანი კულტურებისთვის 0-20 სმ , 20-40 სმ-ზე და 40-60 სმ-ზე ან 0-30 და 30-60 სმ-ზე.

ნიდაგის შერეული ნიმუშის ასაღებად ნაკვეთს ვყოფთ დიაგონალურად ოთხ ნაწილად და დიაგონალებზე ვინყებთ ნიდაგის ნიმუშების აღებას. ნაკვეთის სიდიდის მიხედვით ნიდაგის ნიმუშები აიღება 5 ან 9 ადგილიდან. ამისათვის საჭიროა ორმოს ამოსაღები ადგილი გავათავისუფლოთ ბალახისაგან და შერჩეულ ადგილას ამოვთხაროთ ორმო რომლის სიგრძე-სიგანე 40X40 და სიღრმე 60 სმ იქნება. ამოჭრილ ორმოში სახაზავის საშუალებით გამოვყოფთ სიღრმეებს, 0-30 სმ და 30-60 სმ-ს. ორმოს ძირში ჩავეფენთ ცელოფანს და დანის დახმარებით ვიღებთ ნიმუშებს (შვეულად ჩამოჭრით) თავდაპირველად 30-60 სმ და შემდეგ, 0-30 სმ-ის ფენიდან, თითოეულ შემთხვევაში 300-400 გრამის ოდენობით. აღებულ ნიმუშებს ცალ-ცალკე ვათავსებთ პოლიეთილენის პარკებში, სადაც მითითებული იქნება ნიმუშების აღების სიღრმე. ხუთივე ორმოდან 0-30 სმ სიღრმეზე აღებულ ნიდაგის ნიმუშებს კარგად ავურევთ ერთმანეთში ვათავსებთ ერთ პარკში. 30-60 სმ სიღრმის ფენასაც ანალოგიურად მოვათავსებთ მეორე პარკში. აღებული ნიმუშები არ უნდა შეიცავდეს ქვებს, ქანის ნამტვრევებს, მცენარის მსხვილ ფესვებს, ტოტებს ან ფოთლებს. შერეულ ნიმუშებს ვუკეთებთ ეტიკეტს, რომელზეც ვაწერთ: რაიონის, სოფლისა და ნაკვეთის სახელწოდებას. ნიმუშის ნომერს, მის სიღრმეს, აღების თარიღსა და დამკვეთის გვარს. ნიდაგის განმეორებით კვლევა სასურველია ჩატარდეს ყოველ 3-5 წელიწადში.

რეკომენდაცია

ლაბორატორიული ანალიზის შედეგებიდან გამომდინარე, სსიპ სოფლის მეურნეობის სამეცნიერო კვლევითი ცენტრი ადგენს ნიდაგის გასაშენებელ კულტურებთან შესაბამისობას და გასცემს ცნობას ნიდაგის გასაშენებელ კულტურებთან შესაბამისობის ან შეუსაბამობის შესახებ;

დამატებითი ინფორმაციის მიაღებად და კითხვების არსებობის შემთხვევაში მიმართეთ სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ცხელ ხაზს: 15 01

რჩევა ფერმერისთვის - ტყემლის მოყვანის აგროტექნოლოგია

ტყემალი (P. cerasifera, სინონიმი P. divaricata Ldb.), ქლიავის გვარის ერთ-ერთი უმადგენელი სახეობაა, რომლის აერთიანებს ერთმანეთისაგან მკვეთრად განსხვავებულ ტყემლის და ალუჩის ფორმებს და ჭიშ-კოკულაციებს.

ტყემალი საქართველოში ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი და გავრცელებული კურკოვანი კულტურაა, რომელიც გვხვდება ყველგან პატარა-პატარა ჯგუფებად ან ერთეულ ხეებად, როგორც დაბლობებში, ასევე მთაში, ზღვის დონიდან 1600-1800 მ. სიმაღლეზე.

ტყემალი ძირითადად გავრცელებულია დასავლეთ საქართველოს ფართოფოთლოვან ტყეებში, თუმცა გვხვდება როგორც ხეობებში, ისე გზის პირებზე და სხვა ადგილებში.

ტყემლის ნაყოფი ნედლი სახით არ გამოიყენება, იგი ძირითადად გამომწულია გადასამუშავებელი მრეწველობისთვის. გადამამუშავებელი პროდუქტიდან განსაკუთრებით აღსანიშნავია სხვადასხვა სახის სანებელი, რომელზეც უკანასკნელ პერიოდში, ძალიან გაიზარდა მოთხოვნა როგორც შიდა ბაზარზე, ასევე საქართველოს ფარგლებს გარეთ. ტყემლისგან მზადდება წვენი, კომპოტი, ჟელე, მურაბა და ტყლაპი. ტყემლის ნაყოფები შეიცავს ნახშირწყლებს, ორგანულ მჟავებს, პექტინოვან ნივთიერებებს და ვიტამინ C-ს. მებაღეობაში ტყემალი ფართოდ გამოიყენება, როგორც ქლიავის და ატმის ტენის მიმართ ადაპტური საძირე.

საქართველოში, უკანასკნელი ათი წლის განმავლობაში, ტყემლის წარმოება შემცირების

ტენდენციით ხასიათდება. 2006 წელს ტყემლის წარმოება 24 000 ტონას აღწევდა, 2015 წელს კი მხოლოდ 12 000 ტონა შეადგინა (საქსტატი, 2016).

ტყემლის წარმოების ძირითადი რეგიონებია: იმერეთი, სამეგრელო, გურია და აჭარა, თუმცა მნიშვნელოვანი დატვირთვა აქვს ვახეთში, კერძოდ ლაგოდეხში მოყვანილი ტყემალს და ალუჩას.

ბიოლოგიურ-სამეურნეო თავისებურებები

ტყემალი ხასიათდება გარემო პირობების მიმართ კარგი შეგუების უნარით. იგი სინათლის, სითბოს და ტენის მოყვარული მცენარეა. კარგად განვითარებული, ძლიერი ფესვთა სისტემის გამო კარგად იტანს როგორც მშრალ, ასევე ტენიან ნიადაგს. გვხვდება ცალკეული ფორმები, რომლებიც ხასიათდებიან მაღალი გვალვის ამტანობითა და ზამთარგამძლეობით.

ტყემალი ყვავილობს ადრე და ახასიათებს ხანგრძლივი ყვავილობის პერიოდი, ამიტომ ხშირად ზიანდება გაზაფხულის გვიანი ყინვებით. იგი თვითტერილი მცენარეა, თუმცა იშვიათად გვხვდება თვითფერტილი ფორმებიც. ტყემალი (ალუჩა) მსხმოიარობაში შედის ადრე, მე-3 - მე-4 წელს და ახასიათებს კარგი მსხმოიარობა. ძირითადად მსხმოიარობს ერთ ან მრავალწლიან ნაზარდებზე.

საშუალო მოსავლიანობა სტანდარტულ ბაღებში შეადგენს 15 - 18 ტ/ჰა. სამრეწველო ბაღის სიცოცხლის პროდუქტიული ხანგრძლივობა 30 - 40 წელს შეადგენს.

სამრეწველო ბაღები უმჯობესია გაშენდეს შერჩეული ჯიშების ნამყენი ნერგით.

ტყემლის ნაყოფი სხვადასხვა ფორმის (მრგვალიდან ოვალურამდე), ზომისა (10-დან 60 მმ.) და შეფერილობისაა (ყვითელი, ვარდისფერი, წითელი, ლურჯი). კურკა რბილობს თავისუფლად არ ცილდება.

ტყემლის ჯიშები

წითელი დროშა ტყემლის ქართული ჯიშია, რომელიც 1955 წელს კლონური სელექციის გზით არის მიღებული. აღნიშნული ჯიში ფართოდ არის გავრცელებული საქართველოში. ხე საშუალო ზომისაა, ხასიათდება ადრეული ყვავილობით. მაღალმოსავლიანი ჯიშია, ნაყოფი მწიფდება ივლისის პირველ ნახევარში (ქუთაისის პირობებში), ინახება 10-15 დღის განმავლობაში, ჯიში დაავადებების მიმართ შედარებით გამძლეა. ნაყოფი ძირითადად გამოიყენება გადასამუშავებლად. ნაყოფი და ფოთოლი ბორდოსფერია, ნაყოფის საშუალო მასა 20-25 გ-ია, ფორმა - მომრგვალო, წვერისაკენ ოდნავ

რჩევა ფერმერისთვის - ტყემლის მოყვანის აგროტექნოლოგია

ნაგრძელებულია. სიმწიფის პერიოდში დაფარულია სანთლისებრი ფიფქით, რბილობი მუქი წითელია, ნაზი და წვნიანი, მომჟავო გემოსი. კურკა რბილობს ნახევრად სცილდება.

გულდავა - ტყემლის ძველი ქართული ჯიშია, გამოვლენილია სამტრედიის რაიონში. ხე ძლიერი ზრდისაა, ხასიათდება ადრეული ყვავილობით, უხვმოსავლიანი ჯიშია, ნაყოფი მწიფდება ივნისის ბოლოდან ივლისის მეორე დეკადამდე (ქუთაისის პირობებში), ნაყოფი ძირითადად გამოიყენება გადასამუშავებლად. ნაყოფის საშუალო მასა 28 გ-ია, ფორმა მომრგვალოა, რბილობი ნაზი და წვნიანი, მოტკბო-მჟავო გემოსი. კურკა რბილობს არ სცილდება.

დარგვის სქემები

ტყემალი ძირითადად იმყნობა ტყემალზე და გაშენების გავრცელებული სქემებია: 6 X 4, 6 X 3, 5 X 4 და 5 X 3 მ (ინტენსიური ნარგაობა).

დარგვა

დარგვა შეიძლება განხორციელდეს გვიან შემოდგომიდან და გაგრძელდეს 15 აპრილამდე. დარგვა შეიძლება მთელი ზამთრის განმავლობაში, თუ ნიადაგი გაყინული არ არის და ჰაერის საშუალო ტემპერატურა არ არის უარყოფითი.

ნერგის დარგვის წინ, სასურველია, სარგავი ორმო ამოღებული იყოს რამდენიმე დღით ადრე, ორმოს დიამეტრი 50-60 სმ-ია, ხოლო სიღრმე - 30-40 სმ.

დარგვის დროს გასათვალისწინებელია, რომ ნერგის ნამყენი ადგილი მიწის ზედაპირიდან 4-5 სმ-ის სიმაღლეზე მაინც უნდა განთავსდეს. დარგვის შემდეგ ხდება ნამყენის გადაჭრა ნერგის ტიპისა და ფორმირების მეთოდიდან გამომდინარე (დაუტოვა ნერგს ჭრიან 80-90 სმ სიმაღლეზე ზედაპირის დონიდან). შემდეგ მოხდება მცენარის დამაგრება სარზე კანაფით ან სპეციალური რეზინის დასამაგრებლებით.

დარგვის შემდეგ ნერგი აუცილებლად უნდა მოირწყოს. 1 ნერგზე საჭიროა არანაკლებ 25-30 ლიტრი წყალი. ამის შემდეგ მორწყვა რეგულარულად უნდა გამეორდეს მოკლე 2-3 დღის ინტერვალებით ნერგის გახარებამდე. ნერგის ფესვთა სისტემის ნორმალურად განვითარებისთვის მნიშვნელოვანია, რომ დარგვის შემდეგ ფესვები 25 - 30 დღის განმავლობაში არ განიცდიდეს ტენის დეფიციტს.

აგროტექნიკური თავისებურებები

ბალში ნიადაგის მოვლის რეკომენდებული სისტემებია: მწკრივებს შორის დაკორდება (ბალახის მუდმივი საფარი) და შავი ანეული (ნიადაგის ხშირი დამუშავება). ამ დროს ხდება სათიბელით (ან მულჩერ-

სათიბელით) 3-5 ჯერ თიბვა ან კულტივაცია სეზონის განმავლობაში. რიგებში ახდენენ ჰერბიციდებით (ბასტა, რეგლონი, ნოკდაუნი, კლინი, და სხვა - 3-5 ლ/ჰა) დამუშავებას ან გათონხნა/კულტივაციას.

განოყიერება ხორციელდება ნიადაგის ანალიზის შესაბამისად. განოყიერების საშუალო საორიენტაციო ნორმები შეადგენს: ორგანული ნივთიერებები (კომპოსტი, ნაკელი და სხვა) - 15 -20 ტონა/ჰა; მინერალური ნივთიერებები: აზოტი -90 - 120 კგ/ჰა; ფოსფორი - 90 - 120 კგ/ჰა; კალიუმი 60 - 90 კგ/ჰა.

სასუქის შეტანის პერიოდებია: ორგანული ნივთიერებები (კომპოსტი, ნაკელი და სხვა) - შემოდგომა ან გაზაფხული, მინერალური ნივთიერებები - შემოდგომაზე, ადრე გაზაფხულზე ან ვეგეტაციის პერიოდში.

მორწყვა დამოკიდებულია ფესვების მომცველ ფენაში არსებულ წყლის მარაგზე. წვეთოვანი მორწყვის სისტემის პირობებში სავეგეტაციო სეზონის განმავლობაში საშუალოდ საჭიროა ჩატარდეს 25 -30 მორწყვა თითოეული მორწყვა 6-8 საათის განმავლობაში.

ტყემალს აზიანებს სხვადასხვა პათოგენი: მავნებლები - ცხვირგრძელა, ბუგრი, ტკიპა, ფოთოლხვევია, ოქროკუდა და სხვა; დაავადებებიდან - კლასტეროსპოროზი, მონილიოზი, ნაცარი და სხვა. აღნიშნული მავნე ორგანიზმების კონტროლისთვის გამოიყენება მცენარეთა დაცვის ინტეგრირებული მეთოდები, რომელიც მოიცავს როგორც აგროქიმიკატების, ასევე სხვა მექანიკური და ბიოლოგიური მეთოდებისა და ხერხების კომპლექსურ გამოყენებას.

გასხვლა-ფორმირება

ტყემლის ფორმირების რეკომენდებული მეთოდებია: ცენტრალურ-ლიდერული ან ჯიშური თავისებურიდან გამომდინარე მრავალლიდერული ჯამისებური ფორმირება.

ტყემლის ფორმირების გავრცელებულ მეთოდს

ნარმოადგენს მრავალლიდერული ჯამისებური ფორმირება. მისი ფორმირება სრულდება შემდეგი თანმიმდევრობით. გამოიყოფა 3-4 დედა ტოტი, რომელიც ჯამისებურად, გადაშლილად არის განლაგებული, თითოეულ ტოტზე გამოყოფენ ლიდერს, აცილებენ კონკურენტს, ახდენენ ტოტების დაქვემდებარებას და გამოხშირვას.

თუ ჯიშს აქვს მიდრეკილება ძლიერი დატოტვისა და ჩახშირებისაკენ, ახდენენ მხოლოდ ჩამახშირებელი ტოტების ამოჭრას, ხოლო სუსტი ზრდის ჯიშებს ყოველწლიურად უმოკლებენ ტოტებს 1/3 ან 1/4-ით. განსაკუთრებული ყურადღება ეთმობა წვრილი ერთწლიანი და ორწლიანი შემოსავი ტოტების რეგულარულ გამოხშირვას მაღალი მოსავლიანობის შენარჩუნების მიზნით. ძველ ბაღებში ზოგჯერ ეფექტურია, ხის გაახალგაზრდავება. ამისთვის ვარჯს ძლიერ გამოხშირავენ და დედატოტებს ამოკლებენ 0.5 ან 0.8 მეტრამდე.

მოსავლის აღება

ტყემლის ჯიშებს საკრეფი და მოსახმარი სიმწიფე თითქმის ერთდროულად დგება. ტყემლის საკრეფი სიმწიფის პერიოდი დგება მაშინ, როდესაც ნაყოფი მიაღწევს ჯიშისათვის დამახასიათებელ ზომას, შეფერვას და რბილობი დაიწყებს დარბილებას. თუმცა ცალკე დატვირთვა აქვს საადრეო მკვახე ტყემლის კრეფას მაისი-ივნისის პერიოდში, განსაკუთრებით მწვანე ტყემლის სანებლის დასამზადებლად. ტყემლის სხვადასხვა ფორმების სიმწიფის პერიოდი ივნისიდან ოქტომბრამდე გრძელდება.

ტყემლის კრეფა ძირითადად ხორციელდება ხელით, თუმცა ზოგ შემთხვევაში იყენებენ სხვადასხვა ხელის და მექანიზებულ საშუალებებს მოსავლის დაბერტყვისთვის.

ტყემლის ნაყოფების შენახვის ტემპერატურა 0 - 2°C გრადუსია, შენახვის ხანგრძლივობა ასეთ პირობებში არ აღემატება 10 -15 დღეს.

ხახვის წარმოების საინვესტიციო შესაძლებლობები

აღმოსავლეთ საქართველოში, კერძოდ კახეთის რეგიონში პოპულარობით სარგებლობს ხახვის რამდენიმე ჯიშ-პოპულაცია, რომელიც კახური ხახვის სახელითაა ცნობილი, რომელიც გამოირჩევა ადგილობრივ აგრო-ეკოლოგიურ პირობებთან მაღალი ადაპტაციით, დაავადებებისადმი საკმაოდ მაღალი რეზისტენტობით და კარგი გემური მახასიათებლებით. ფერმერების უმრავლესობა თავიანთი წარმოებული

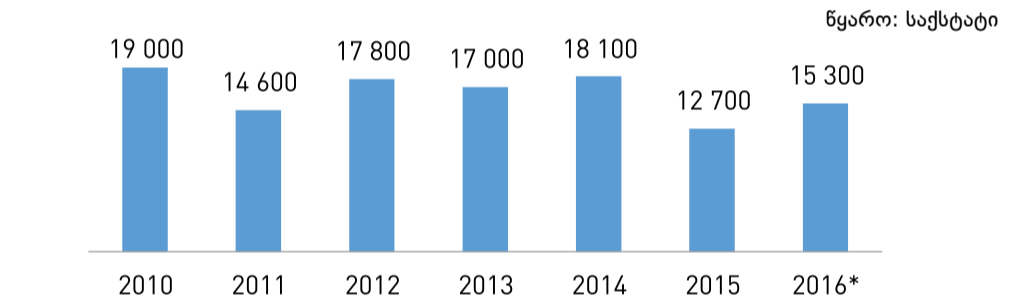
პროდუქციის ნაწილს ყიდის მოსავლის პერიოდში, ხოლო ნაწილს ინახავს არასეზონური პერიოდის დროს უფრო მაღალ ფასში გასაყიდად. ადგილობრივი ხახვის მიწოდება ბაზარზე იწყება ივნისის ბოლოს და პიკს აღწევს ივლისი-აგვისტოს პერიოდში. მცირე რაოდენობის, ძირითადად, შიდა ქართლის წითელი ხახვი, ინახება მოგვიანებით გაყიდვის მიზნით. არასეზონური პერიოდის დროს, იზრდება ხახვის იმპორტი, რომლის ფასიც

30%-ით მეტია ვიდრე ადგილობრივის. შენახული ხახვის ხარისხი დაბალია და მაღალია დანაკარგები, შენახვის არახელსაყრელი პირობების გამო. გაუმჯობესებული, თანამედროვე შემნახველი ინფრასტრუქტურა უზრუნველყოფს ხახვის მაღალი ხარისხის შენარჩუნებას.

საინვესტიციო შესაძლებლობები

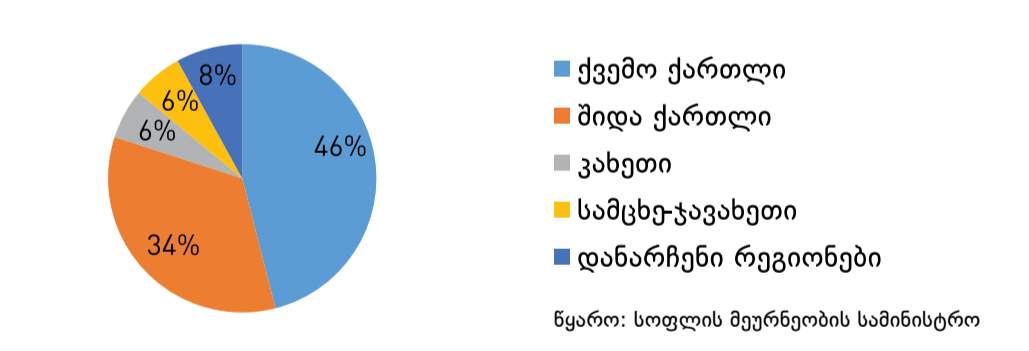
- წარმოების საშუალებების მიწოდება (თესლი, სარწყავი სისტემები, მცენარეთა დაცვის საშუალებები, სასუქები და სხვა)
- ინტენსიური ტექნოლოგიების გამოყენებით ხახვის წარმოება
- სასოფლო-სამეურნეო მანქანა-დანადგარებისა და ხელსაწყოების მიწოდება
- პროდუქციის შენახვისთვის მომსახურების მიწოდება, რომელიც აღჭურვილია კლიმატკონტროლირებადი სისტემებით
- სატვირთო გადაზიდვებისთვის მომსახურების მიწოდება

წარმოება წლების მიხედვით (ტონა)

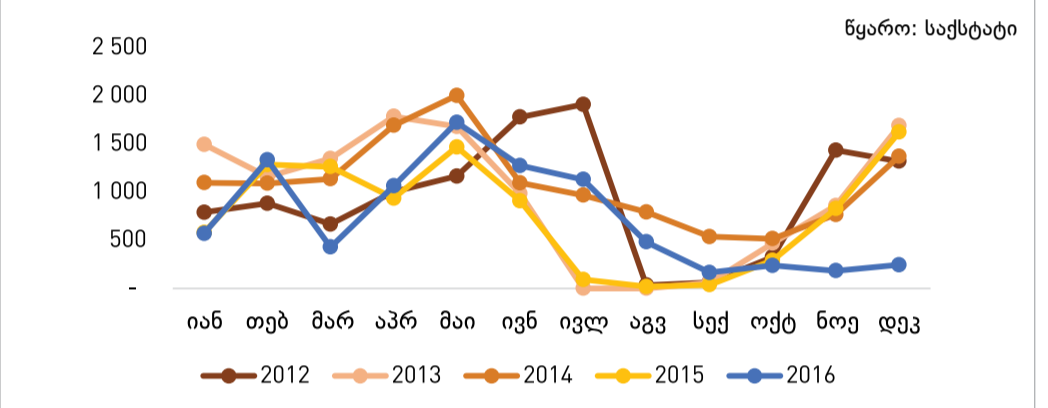

* წინასწარი მონაცემები;
შენიშვნა: 2006-2015 წლების გამოკვლევების შერჩევის ბაზის ძირითად წყაროს წარმოადგენდა 2004 წლის სასოფლო-სამეურნეო აღწერა, ხოლო 2016 წლის გამოკვლევების შერჩევის ბაზა განახლდა და დაეფუძნა 2014 წლის სასოფლო-სამეურნეო აღწერას. შესაბამისად, 2016 წლის მონაცემები შესაძარის არ არის 2006-2015 წლების მონაცემებთან.

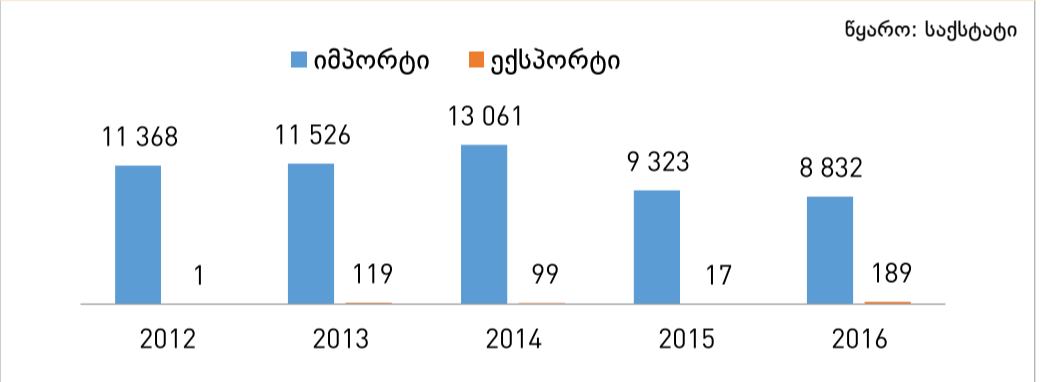
წარმოება რეგიონების მიხედვით

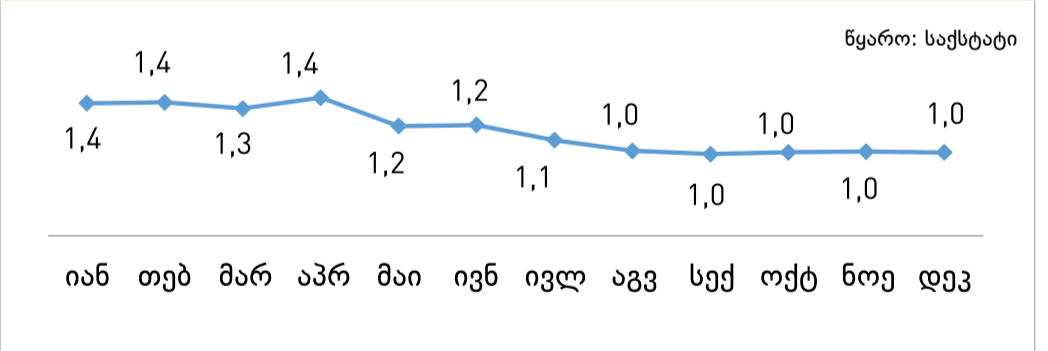
იმპორტი თვეების მიხედვით (1000 აშშ დოლარი)

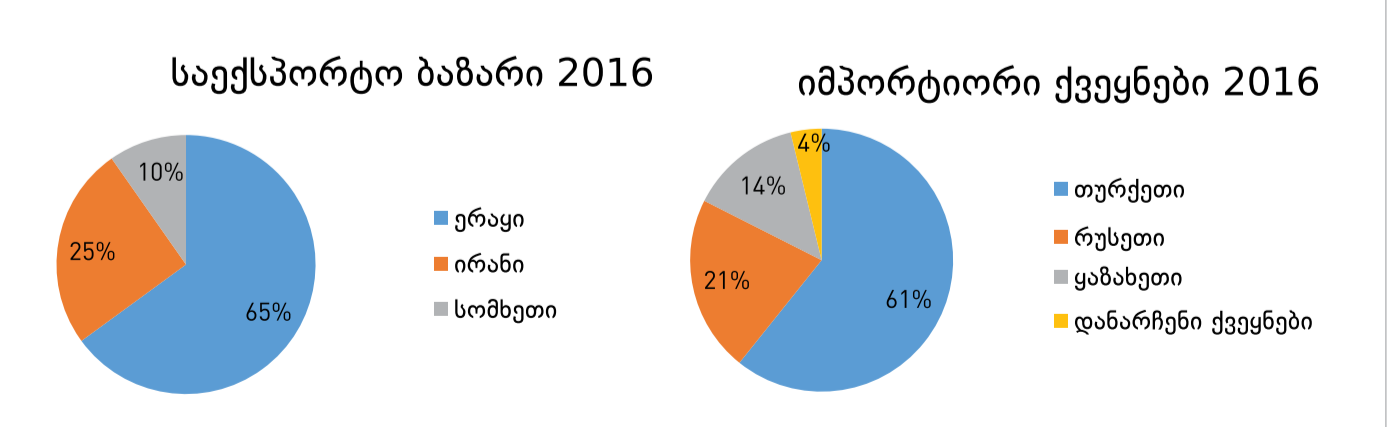
ქვემო-იმპორტი წლების მიხედვით (1000 აშშ დოლარი)

საბაზრო ფასები - 2016 (ლარი/კგ)

ძირითადი სავაჭრო პარტნიორები

თვეები	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
თესვა												
მოსავლის აღება												

მოსავლიანობა

საქართველოში მოსავლიანობის პროცენტული წილი სხვა ქვეყნების მოსავლიანობასთან მიმართებაში

სომხეთი	აზერბაიჯანი	თურქეთი	ევროკავშირი
39%	67%	32%	29%

ფინანსური მაჩვენებლები*

ფართობი	1 ჰა
საწყისი საინვესტიციო კაპიტალი (მიწის ფასი)	5 000 ლარი
უკუგების პერიოდი	მე-4 წელი
IRR (8 წელი)	27 %